

SIAMO DI NUOVO INSIEME

NR. 22-23 ■ SERIE NOUĂ ■ OCTOMBRIE-DECEMBRIE 2010

FONDATA ÎN 2007 ■ ISSN 1843-2085 ■ REVISTĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA ITALIENILOR DIN ROMÂNIA **RO.AS.IT.** CU SPRIJINUL FINANCIAR AL GUVERNULUI ROMÂNIEI, PRIN DEPARTAMENTUL PENTRU RELATII INTERNETICE

Dragii noștri,
În numele Asociației Italienilor din România – RO.AS.IT. - și al meu personal, vă urez Sărbători fericite și un An Nou 2011 cu sănătate, realizări și multe, multe bucurii.

LA MULȚI ANI!

Buon Natale e Felice Anno Nuovo!

Deputat Mircea Grosaru

Lettera ai dubbiosi

NATALE OGGI

Il Natale-oggi, é il Natale di tutti nasce con Gesù, la nostra civiltà, la coscienza civile, l'amore universale. Dio-Padre è Gesù e Spirito Santo Il Natale è verbo di Dio è ragione.

L'Uomo per mezzo di Gesù Prende coscienza dell'essere e dell'esistere in funzione del Prossimo e del resto del Mondo.

Gesù in ogni situazione ci rivela la strada del bene.

„Perdonateli! Perché non sanno quello che fanno.”

Nel momento più terribile della sua vita da Uomo Gesù ci insegna ad imparare al fine che si sappia ciò che si fa o si sta per fare.

Gesù ci ha chiamati Fratelli, perciò figli di Dio, riconoscendoci per amore gli stessi Natali.

Riconoscendosi per amore Gli stessi Natali

In Fede, prendere coscienza di ciò È il NATALE OGGI. Un Natale di Adulti che pregano (SIA LODATO GESU' CRISTO)

*Marco Chiari
DO UT DES*

LA MULȚI ANI!

FONDATA ÎN 2007

NR. 20-21 ■ SERIE NOUĂ
OCTOMBRIE - DECEMBRIE 2010

I S S N 1 8 4 3 - 2 0 8 5

Revistă editată
de Asociația Italianilor
din România **RO.AS.IT.**
cu sprijinul financiar al
Guvernului României,
prin Departamentul
pentru relații interetnice

Președinte fondator
Mircea Grosaru

Seniori editori
Cristian Topescu
Nicolae Luca

Colectiv redacțional

Director
Gabriela Tarabega

Redactori
Emanuele Leoni
Elena Bădescu
Dan Comarnescu

Design & pre-press
Square Media SRL

**Asociația
Italianilor
din România
RO.AS.IT.**

asociație cu statut
de utilitate publică

Str. Lipscani nr. 19, etaj 1
030031 București
Tel./Fax: 021 313 3064
ufficio@roasit.ro

www.roasit.ro

EVENTI / EVENIMENTE

O istorie în imagini a comunității istorice a italienilor din România:
De la emigrare la integrare

- 05 **Cuvântul Excelenței Sale, dl Mario Cospito, Ambasadorul Italiei la București**
Discursul d-lui deputat Mircea Grosaru, reprezentantul etnicilor italieni în Parlamentul României
- 08 **Activități desfășurate în timpul expoziției**
La sfat cu membrii comunităților de italieni
- 09 **Nașterea Domnului, cea mai mare sărbătoare creștinătății**
• Natale del Signore • Costumi, riti e pratiche magice per le Feste di Natale / Obiceiuri, acte rituale și practici magice la Sărbătorile Crăciunului • Emisiune specială de mărci poștale România – Vatican, dedicată Crăciunului • Microinterviuri. Pregătiri pentru Crăciun în familiile etnicilor italieni • Crăciun cu parfum de scorțișoară, migdale și castane coapte
- 20 **Târgul internațional Gaudeamus. Carte de învățătură**

CULTURA / CULTURĂ

- 22 **Lumina lui Caravaggio / La luce di Caravaggio**
- 26 **Cristina Hamel: Mi-am reconstruit țara mea în casa mea**
- 34 **Europa și România la 1900 – expoziție din Arhiva Alexandru Tzigara-Samurcaș**
- 34 **Manifestări culturale dedicate Zilei Naționale a României în Italia**

- 28 **Una breve storia della Comunità italiana di Greci, Tulcea / Harta istorică a Comunității italiene din Greci, Tulcea**

- 31 **Sulina, orașul unei glorii apuse**

SOCIETA' / SOCIAL

- 35 **Notizie / Știri**

Ținem să mulțumim în mod deosebit profesorilor Alessandra Mazoni și Antonio Rizzo pentru sprijinul acordat în realizarea versiunilor în limba italiană ale articolelor publicate în revistă

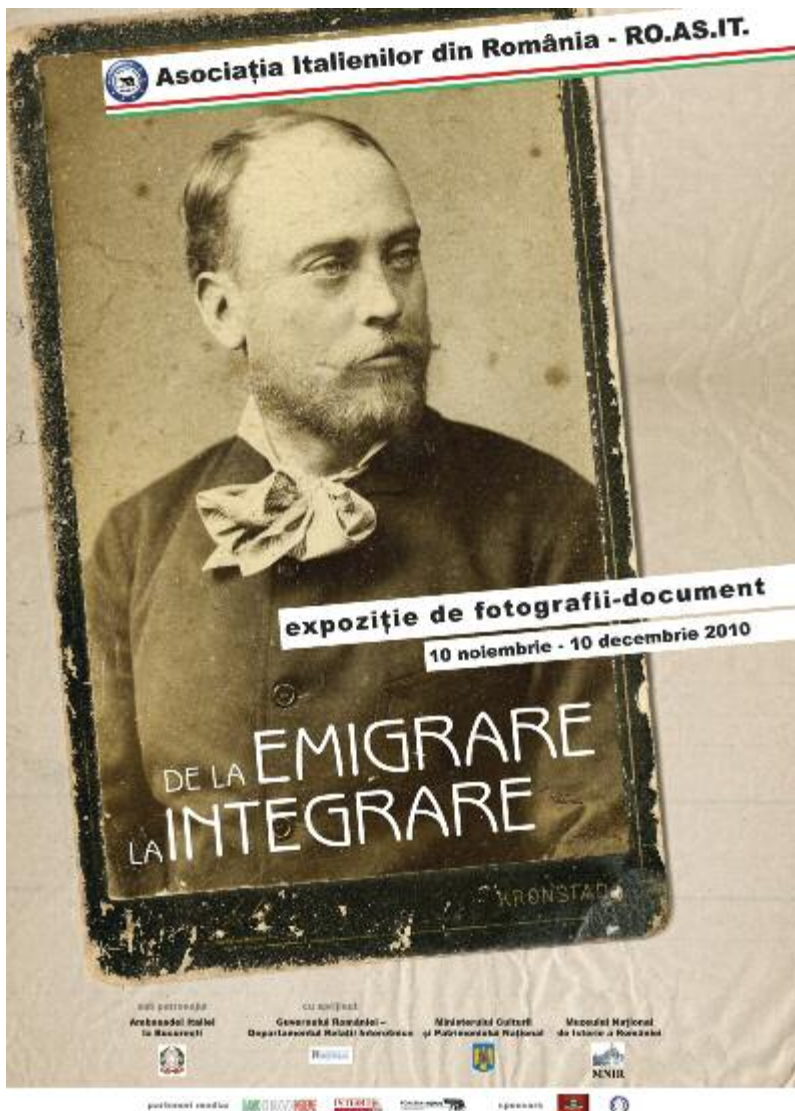
O istorie în imagini a comunității istorice a italienilor din România:

De la emigrare la

Expoziția *De la emigrare la integrare*, organizată, în perioada 10 noiembrie-10 decembrie, de RO.AS.IT. în colaborare cu Muzeul Național de Istorie a României, dorește să fie un discurs despre influențe, interferențe și confluențe între două etnii, un discurs despre cât de benefică și productivă poate fi pentru viața spirituală a unei etnii și a fiecărui reprezentant

al ei, apartenența la două culturi. De-a lungul secolelor, migrația circulatorie către România a reprezentat destinația preferată a italienilor, datorită asemănărilor lingvistice, a pattern-urilor culturale, a apropierei de casă, dar și faptului că piața românească cerea, în general, forță de muncă mediu și superior calificată. Italienii au venit cu zecile de mii în căutarea unei vieți mai bune. Dintre ei s-au ridicat mari personalități, cei mai mulți, însă, au avut meserii modeste poate, dar aveau cultul frumosului în sânge, și în tot ceea ce au clădit, au pus suflet și talent, transformate în artă. Imaginile și documentele vechi prezentate în această expoziție au intenția de a transpune privitorul în acel timp și spațiu când italienii au devenit din deșrădăcinați, cetățeni respectabili, cu situații stabile în patria de adopție. Fiecare fotografie ascunde un destin, o poveste proprie, dar și una a perioadei din care provine și pe care fiecare privitor este invitat să le

descopere. Asociația Italianilor din România - RO.AS.IT. - mulțumește tuturor aceluia care au făcut efortul de a se desprinde câteva ore din activitățile și agitațiile cotidiene pentru a participa la acest eveniment. Redăm în cele ce urmează Salutul Excelenței Sale, dl Mario Cospito, Ambasadorul Italiei la București și Cuvântul de deschidere a expoziției rostit de dl deputat Mircea Grosaru, reprezentantul italienilor în Parlamentul României.

integrare

Cuvântul Excelenței Sale, dl Mario Cospito, Ambasador al Italiei la București

Domnule Deputat, domnule
Director General, Doamnelor și
Domnilor,
Bună ziua!

Înainte de toate, aș vrea să
mulțumesc foarte mult pentru
invitația la expoziția aceasta,
„De la emigrare la integrare”.

Sunt de acord cu ceea ce
spunea domnul deputat
Mircea Grosaru înainte, despre
cele petrecute acum câteva sute
de ani, când statul italian încă
se afla la prima formare și
prima dezvoltare. Țin să vă
amintesc faptul că la anul
(2011), Italia va celebra 150 de
ani de la unificare și asta ne
face să ne aducem aminte că
Italia, în trecut, a fost un stat
de emigrare.

Se spune că 60 sau mai
multe milioane de italieni au
plecat din Italia să-și caute
norocul și să găsească locuri de
muncă în alte țări, printre care
și România.

Exact așa cum și expoziția
de fotografie dorește să ilustre-
ze, foarte mulți italieni au
reușit să se integreze în
societatea civilă din țările care
i-au găzduit.

Această inițiativă aparține
noii generații a descendenților
foștilor cetățeni italieni, care
continuă astăzi tradiția fami-
liilor lor stabilite în România.

Aceste inițiative sunt luate,
tocmai pentru a le aduce

aminte urmașilor, atât italie-
nilor, cât și românilor, că apar-
țin aceleiași comunități și că
antecesorii lor și-au adus con-
tribuția la dezvoltarea relațiilor
sociale dintre cele două țări.

În calitate de ambasador al
Italiei, doresc să vă mulțumesc
în numele conaționaliilor mei
pentru activitatea pe care o
desfășurați în România.

Este o importantă lucrare, o
frumoasă contribuție la strân-
gerea relațiilor de astăzi dintre
Italia și România.

Doresc să închei, mulțu-
mindu-i domnului deputat

Mircea Grosaru, care repre-
zintă interesele comunității
italiene în Parlamentul Româ-
niei, mulțumesc Asociației
Italienilor din România -
RO.AS.IT.- pentru organizarea
acestei expoziții, expoziție din
care o mică parte a fost
prezentată deja în cadrul
Muzeului Satului din Bucu-
rești, mulțumesc domnului
Director al Muzeului Național
de Istorie a României pentru
ospitalitatea în găzduirea
acestei reuniuni, vă mulțu-
mesc dumneavoastră, tuturor,
pentru participare.

Transcriere din film
de Anca Filoteanu

Discursul deputatului Mircea Grosaru la vernisajul expoziției

*Vostra Eccellenza, Ambasciatore
d'Italia a Bucarest, Sig. Mario
COSPITO, cari ministri,
distinti onorevoli, senatori, cari
amici,*

L'associazione degli Italiani
di Romania RO.AS.IT. dopo
come bene sapete, continua la
lunga serie degli eventi svolti
quest'anno chiudendo il calen-
dario del 2010 con una impor-

tante mostra di fotografia-
documento che riflette la storia
e l'attualità della minoranza
italiana in Romania.

La mostra desidera inqua-
drare in una maniera espresiva,
positiva, una storia costruita
sugli fatti e vicende da migliaia
di italiani emigrati in tutto il
mondo, alcuni di loro stabi-
litosi in Romania dando nas-
cere a una delle piu importanti
e vivace comunità del paese
che sabbenne hanno contri-
buito soprattutto alla defini-
zione dell'identità nazionale.

La maggior parte degli
italiani stabiliti all'estero, negli
Stati Uniti, Canada, Germania,
Inghiltera, in Romania ecc.,

sono riusciti di unire le varie regioni di provenienza in una grande regione chiamata "italiani all'estero" e soprattutto sono riusciti ad integrare e legare l'Italia dei paesi diversi creando una sinergia armoniosa. Possiamo dire forte che tra l'Italia e la Romania c'è molto di più di un rapporto di conoscenza: c'è la fratellanza, c'è l'amore.

La grande emigrazione italiana, incomincia col 1876 e finisce nel 1915. A quei tempi si parlava di "tante ITALIE" diverse, ma contemporaneamente siamo d'avanti ad una sola e unica civiltà che è riflessa nel tema dell'emmigrazione e dell'identità nazionale, come questa di oggi.

La mostra e il apogeo di un'attività svolta per un periodo lungo di tempo durante il quale abbiamo viaggiato molto per tutta la Romania dove sono situati le piccole comunità

d'italiani, membri dell'Associazione degli Italiani di Romania RO.AS.IT., che hanno raccontato le loro storie.

In realtà, il numero degli italiani è molto più alto rispetto l'ultimo censimento.

Da anni abbiamo pensato di mettere insieme le testimonianze autentiche e, nell'ufficio della RO.AS.IT. abbiamo esposto un grande numero di vecchie foto, originali, con un grande valore patrimoniale, sapendo che la forza suggestiva delle immagini delle foto saranno percepite come una vera lezione di storia dell'emmigrazione italiana in Romania. Tramite la nuova tecnica fotografica, la digigraphia, forse anche di più.

Tramite la mostra di oggi, desideriamo far conoscere che in Romania vivono ancora italo-romeni oppure romeno-italiani, discendenti dai nonni o bisnonni emigrati, che hanno contribuito allo sviluppo economico, culturale e sociale della Romania, grazie alle competenze e allo spirito nato e mantenuto, spirito italiano.

Chiudo con un particolare ringraziamento al direttore del Museo Nazionale di Storia di Bucarest, Radu COROAMA, membro della RO.AS.IT. discendente di una bella famiglia di italiani, che ha sempre apperto le porte del Museo per gli eventi dedicati all'italienismo e per questa Mostra, occasione in cui: la nostra Associazione RO.AS.IT. offre al Museo Nazionale della Storia di Romania tutta la

collezione dei quadri, come un omaggio delle relazioni straordinari tra i nostri popoli tra i nostri paesi: l'ITALIA e la ROMANIA !

*Domnule Ambasador,
stimați prieteni,
vă mulțumesc pentru că sunteți
alături de noi într-un moment
foarte important pentru
Asociația Italienilor din
România – RO.AS.IT.*

Expoziția „De la emigrare la integrare” este apogeul unei activități derulate pe o perioadă îndelungată, în care am bătut țara în lung și în lat pentru identificarea comunităților de etnici italieni și pentru aflarea istoriilor lor. În România sunt multe persoane cărora le curge prin vene și sânge de italian, mult mai multe decât o arată ultimul recensământ. În jurul nostru avem crâmpie de istorie. Nu este o istorie scrisă și, automat, supusă subiectivității scriitorului, ci una arătată exact așa cum a fost ea.

Fiecare tablou realizat pe baza fotografiilor originale, oferite de cei cu care am intrat în contact, ne spune o poveste despre care știm sigur că a fost adevărată, iar aceasta a fost ideea care a stat la geneza proiectului: să arătăm tuturor, cu argumente autentice, modul în care s-a format comunitatea italiană istorică din România.

Așa cum puteți vedea, am adunat fotografii care datează de la începutul secolului XX

până în prezent. Unele dintre ele prezintă ocupațiile pe care le aveau înaintașii etnicilor de astăzi. Altele sunt fotografiile în care apar familii întregi și reprezintă esența procesului de integrare.

Italienii au avut o contribuție importantă la dezvoltarea țării, muncind alături de românii cu care se asemănau atât de mult. S-au legat imediat prietenii care i-au ajutat pe imigranți să se adapteze cu ușurință vieții de aici. Interacțiunea a dus, în timp, la formarea familiilor mixte. De cele mai multe ori, numele românesc i s-a adăugat celui italian. Nu l-a substituit. În aceste familii s-au păstrat tradițiile transmise din moși strămoși, pe care, la rândul ei, Asociația Italienilor din România le celebrează an de an în cadrul activităților organizate pentru membrii săi.

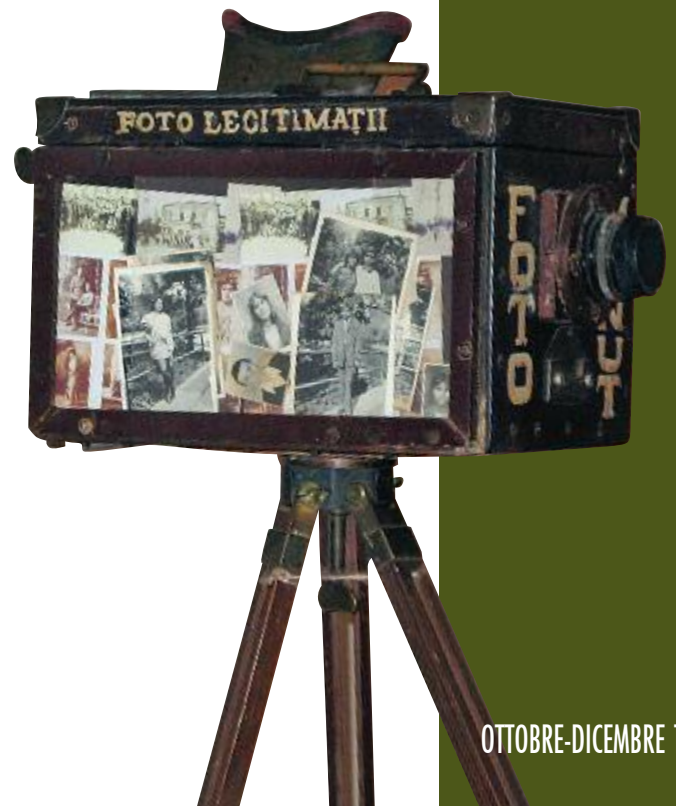
Această expoziție nu este dedicată numai etnicilor italieni. Sunt convins că, în luna care urmează, pragul muzeului va fi călcat și de oameni care nu fac parte din comunitatea noastră și care, astfel, vor avea

ocazia să ne cunoască mai bine. Practic, să cunoască mai bine istoria României, pentru că istoria noastră este parte integrantă a ei. Este temelia unei punți de legătură între țara în care trăim și Italia, și care devine tot mai trainică pe zi ce trece, grație eforturilor depuse de autoritățile reprezentate aici de Excelența Sa, dl Mario Cospito, Ambasadorul Italiei la București, întotdeauna receptiv la problemele noastre.

Chiar ieri am avut plăcerea de a mă întâlni cu domnul Gianfranco FINI, președintele Camerei deputaților din Italia, cu care am discutat despre relațiile bilaterale și despre comunitatea italiană din România. I-am povestit despre expoziția noastră și i-a părut rău că nu poate fi prezent, astăzi, printre noi, dar astfel de ocazii vor mai apărea, pentru că Asociația Italienilor din România - RO.AS.IT.- va continua să conserve și să scoată în evidență valorile care ne reprezintă.

În final, doresc să îmi exprim recunoștința față de

Muzeul Național de Istorie a României, care ne oferă găzduire, față de sponsorii expoziției și de partenerii media și, nu în ultimul rând, față de membrii Asociației care au venit din provincie special pentru acest eveniment. Nu îi uităm nici pe cei care, din motive obiective, nu au putut să vină, dar care sunt prezenți, prin prețioasele documente pe care le-au furnizat.

Activități desfășurate în timpul expoziției De la emigrare la integrare

Pe întreaga perioadă cât a fost deschisă expoziția, organizatorii au inițiat o serie de manifestări conexe, programate săptămânal și care, prin ținută și diversitate, au reușit să contureze pentru vizitatori o imagine cât mai veridică despre etnicii italieni din România, cu istoria și realizările lor.

Astfel, documentarul *Italienii din România*, film al RO.AS.IT., realizat de Anca Filoteanu, o rememorare a chipurilor și înfăptuirilor ascendenților actualilor membri ai comunității italienilor din România, a rulat nu doar în prima joi, după vernisaj, cum era prevăzut, ci și în multe din zilele următoare, cu afluență de public.

Pe 25 noiembrie, în expozeul *Contribuții italiene la cultura română*, dott. Antonio Rizzo a vorbit despre Giulio Magni, unul dintre arhitecții renumiți ai Europei și aportul acestuia la renașterea Bucureștiului.

În aceeași seară, prof. dr. Doina Paron-Floriștean a captivat atenția celor prezenți cu intervenția *Italienii și domeniul artei muzicale*.

Manifestarea s-a încheiat cu un microrecital susținut de un grup de elevi ai Liceului de Muzică „George Enescu”. Astfel, cvartetul de coarde, pregătit de prof. Mihaela Ciuplea și Raluca Stratulat și condus de Laura Șandru – (vioara I) alături de Alice Muller, vioara II, Andreea Tudor - violă și Călina Epuran, la violoncel, a interpretat lucrări din repertoriul romantic al culturilor naționale aparținând compozitorilor P.I. Ceaikovski, A. Dvorák, D. Șostakovici, J. Brahms.

Abo Zayed Amir și Andy Avădănoaiei (prof. Liviu Georgescu și Cătălin Ștefănescu) au dat glas la chitare chiar și unei compoziții

proprie, iar Ana-Elena Albu (prof. Doina Floriștean) a delectat auditoriul interpretând, la vioară, Căruța poștei de Grigoraș Dinicu și Ceardaș de Vittorio Monti.

Pe 8 decembrie, prof. Giancarlo Repetto și-a prezentat volumul „Bucureștiul în alb și negru. Bucarest in bianco e nero”, a cărui intrigă se consumă în principal într-un București perceput metaforic, dar și la propriu, prin imagini fotografice în alb și negru ca, de fapt, chiar și propria-i viață, de către un fotoreporter genovez, participant la evenimentele din decembrie 1989 din România. Revenit după 20 de

ani, eroul este surprins să descopere că de aceste locuri și de oamenii de aici îl leagă ceva extraordinar, cu mult mai mult decât niște amintiri sau trăiri din tinerețe.

Apoi, elevi ai Liceului „Dante Alighieri” din București, unde prof. Giancarlo Repetto predă, de 2 ani, italiana, au susținut un minispectacol. Corul, condus de prof. Anné-Marie Iacob, a dat glas unor minunate cântece în limba italiană și, în spiritul apropiatelor sărbători, colindelor românești. Formația de dansatori îndrumați de prof. Dana Suciuc, a prezentat o încântătoare tarantella.

La sfat cu membrii comunității

Expoziția *De la emigrare la integrare* s-a constituit, alături de Seminarul de la Roma, într-una dintre cele mai importante manifestări culturale organizate de RO.AS.IT. în anul 2010. Ea a fost vizitată de un larg public și de mulți reprezentanți ai Comunităților etnicilor italieni din diferite județe ale țării și din București, prezenți chiar la vernisaj. Aprecierile la adresa organizatorilor au fost din cele mai laudative, iar interesul stărnit și cererea ca expoziția să fie itinerată și în alte localități din țară, unde sunt comunități mai mari, ne fac să acceptăm această dorință îndrituită.

Acțiunea de strângere și reproducere a documentelor și fotografiilor italienilor de ieri și de azi va continua și va cunoaște și alte finalități.

Profitând de prezența atâtor etnici italieni la București, dl deputat Mircea Grosaru i-a invitat la sfat la sediul asociației, prezentându-le atât împlinirile, cât și întârzierile asociației în rezolvarea unor probleme de mare importanță pentru Comunitate, cum este cea a retrocedării proprietăților care au aparținut italienilor din România și confiscate abuziv de regimul comunist. S-a făcut apel la toți membri RO.AS.IT. pentru declanșarea unei acțiuni mai susținute în căutarea de acte și documente necesare întocmirii dosarelor. „Spre deosebire de alte minorități care au activat și înainte de 1989, noi am putut să ne reluăm activitatea abia în anii '90, ceea ce a făcut să fim rămași puțin în urmă. Mă adresez tuturor membrilor noștri să ne sprijine în efortul de reîntregire a patrimoniului etniei din întreaga țară.”

La prima festa, con data fissa, della vita del Salvatore, in ordine cronologico, è la nascita di Gesù Cristo, nota a tutti come il Natale. Sembra essere la prima festa specificamente cristiana tra quelle del Salvatore, anche se è antica come la Pasqua o la Pentecoste, le cui origini sono legate alle feste giudaiche.

Nella mentalità cristiana primitiva, ereditata dal mondo antico, si metteva l'accento sul giorno della morte e della resurrezione delle divinità adorate, e non sul giorno della loro nascita. Per questo, anche il culto del Salvatore nella Chiesa primigenia era concentrato sempre sulla Sua morte e resurrezione.

L'antichità della celebrazione della Sua Nascita può essere riscontrata nei documenti fino alla fine del secolo III quando, secondo una tradizione registrata dallo storico bizantino Nichifor Calist, durante la persecuzione di Diocleziano e Massiminiano, una grande folla di cristiani sono morti bruciati vivi in una chiesa di Nicomidia, in cui si erano radunati per celebrare il giorno della Nascita del Signore.

Anche se festeggiata in tutto il mondo cristiano, all'inizio c'erano delle differenze tra i cristiani dell'Occidente e quelli dell'Oriente, per quanto riguarda la data di questa festa. Così, nell'Occidente, almeno dal secolo III, la Nascita del Signore si festeggiava come oggi, il 25 dicembre, in base a una vecchia tradizione, secondo cui, il censimento di Cesare Augusto, durante il quale il Santo evangelista Luca narra che sia accaduta la Nascita del Signore, ossia il 25 dicembre 754 ab Urbe condita (dalla fondazione di Roma). Secondo Giovanni Crisostomo questa tradizione è molto antica a Roma e là, lui afferma, la Nascita del Signore è stata sempre celebrata il 25 dicembre.

È certo il fatto che nell'Oriente, fino alla seconda metà del secolo IV, la Nascita del Signore era festeggiata nello stesso giorno del Battesimo del Signore, cioè il 6 gennaio. La pratica dell'Oriente si fondava sulla tradizione secondo cui il Salvatore fosse stato battezzato lo stesso giorno della nascita, secondo la parola del Vangelo che dice che „quando è venuto al Giordano per battezzarsi, il Salvatore aveva intorno ai 30 anni”.

Cel dintâi praznic împărătesc cu dată fixă, în ordinea cronologică a vieții Mântuitorului, este Nașterea lui Iisus Hristos, numită în popor și Crăciunul. Pare a fi cea dintâi sărbătoare specific creștină, dintre cele ale Mântuitorului, deși nu este tot atât de veche precum Paștile sau Rusaliile, a căror origine este legată de sărbătorile iudaice corespunzătoare.

În mentalitatea creștină primitivă, moștenită de la lumea veche, accentul se punea pe ziua morții și a învierii divinităților adorate, iar nu pe ziua nașterii lor. De aceea, și cultul Mântuitorului în Biserica primară era concentrat, mai tot, în jurul morții și al învierii Sale. Vechimea celebrării Nașterii Lui se poate urmări retrospectiv în documente, până spre finele secolului III când, după o tradiție consensată de istoricul bizantin Nichifor Calist, pe timpul prigoanei lui Dioclețian și Maximian, „o mare mulțime de creștini au pierit arși de vii într-o biserică din Nicomidia, în care ei se adunaseră să prăznuiască ziua Nașterii Domnului”.

Deși sărbătorită în toată lumea creștină, la început era deosebire între creștinii din Apus și cei din Răsărit, în ce privește data acesteia. Astfel, în Apus, cel puțin de prin sec. III, Nașterea Domnului se serba, ca și azi, la 25 decembrie, potrivit unei vechi tradiții, după care, recensământul lui Cezar August, în timpul căruia Sf. evangelist Luca spune că s-a întâmplat Nașterea Domnului, a avut loc la

NATALE DEL SIGNORE

Fecioara Maria cu pruncul,
Giovanni Bellini

In realtà, tanto nell'Oriente che nell'Occidente, la Nascita del Signore è stata festeggiata dall'inizio alla stessa data, legata a quella del solstizio d'inverno, solo che gli orientali l'hanno fissata, secondo il calcolo egizio, il 6 gennaio e l'Oriente, con Roma prima di tutti, l'ha ricalcolata fissandola secondo la data esatta in cui cadeva il solstizio in quel momento, cioè il 25 dicembre.

Si considera che questa festa sia stata separata per la prima volta da quella del Battesimo, essendo festeggiata il 25 dicembre, nella Chiesa di Antiochia, intorno all'anno 375, poi a Costantinopoli, nell'anno 379. Qualche anno dopo veniva introdotta la stessa data per celebrare il Natale anche in Antiochia e, col tempo, dalla prima metà del secolo V, il giorno del 25 dicembre è stato introdotto anche nella Chiesa di Alessandria; poi in quella di Gerusalemme, generalizzandosi così nella cristianità orientale.

Per fissare il giorno del 25 dicembre quale data della festa della Nascita del Signore si è preso in considerazione, probabilmente, anche il fatto che quasi tutti i popoli antichi avevano delle feste solari intorno al solstizio di inverno (22 dicembre), feste che erano accompagnate da orgie e feste dissolute, e che il Natale Cristiano doveva sostituire. La Chiesa ha voluto contrapporre una festa cristiana soprattutto al culto di origine orientale di Mitra, il dio del sole, che nel secolo III faceva una concorrenza seria al cristianesimo, soprattutto nell'esercito romano, e la cui festa centrale era intorno al solstizio d'inverno.

Sempre generate da fenomeni della natura erano anche le feste d'inverno dei romani: le Saturnalie (la festa di Saturno) e le Giovernalie

25 dicembre 754 ab Urbe condita (de la fondarea Romei). După Sf. Ioan Gură de Aur, tradiția aceasta este foarte veche la Roma și acolo, spune el, Nașterea Domnului s-ar fi serbat de la început la 25 decembrie.

Sigur este faptul că în Răsărit, până prin a doua jumătate a secolului IV, Nașterea Domnului era serbată în aceeași zi cu Botezul Domnului, adică la 6 ianuarie. Practica răsăriteană se întemeia pe tradiția că Mântuitorul S-ar fi botezat în aceeași zi în care S-a născut, după cuvântul Evangheliei, care spune că, „atunci când a venit la Iordan să Se boteze, Mântuitorul avea ca la 30 ani”.

De fapt, atât în Orient cât și în Occident, Nașterea Domnului a fost serbată de la început la aceeași dată, legată de cea a solstițiului de iarnă, numai că orientalii au fixat-o, după vechiul calcul egiptean, la 6 ianuarie, pe când Apusul, în frunte cu Roma, a recalculat-o, fixând-o în funcție de data exactă la care cădea atunci solstițiul, adică la 25 decembrie.

Se consideră că această sărbătoare s-a despărțit pentru prima dată de cea a Botezului, serbându-se la 25 decembrie, în Biserica din Antiochia, în jurul anului 375, apoi la Constantinopol, în anul 379. Peste câțiva ani, se introducea aceeași dată pentru prăznuirea Crăciunului, și la Antiochia, iar cu timpul, cam din prima jumătate a secolului V, ziua de 25 decembrie a fost introdusă și în Biserica Alexandriei, apoi în cea a Ierusalimului, generalizându-se astfel în creștinătatea răsăriteană.

La fixarea zilei de 25 decembrie ca dată a sărbătorii Nașterii Domnului, s-a avut în vedere, probabil, și faptul că mai toate popoarele din antichitate aveau unele sărbători solare care cădeau în jurul solstițiului de iarnă (22 decembrie), sărbători care erau însoțite de orgii și petreceri deșănțate și pe care Crăciunul creștin trebuia să le înlocuiască. Biserica a vrut să contrapună o sărbătoare creștină mai ales cultului lui Mitra, zeul soarelui, cult de origine orientală, care prin sec. III făcea o serioasă concurență creștinismului, îndeosebi în rândurile armatei romane, și a cărui sărbătoare centrală cădea în jurul solstițiului de iarnă.

(la festa dei giovani o dei bambini), quasi nello stesso periodo. Queste feste hanno fatto nascere molte tradizioni e costumi conservati dal popolo fino ad oggi, legate alla Nascita del Signore, prestando senso e carattere cristiano, come le canzoni di Natale, la sorcova, il plugusor ecc, a cui, con il tempo, sono state aggiunte anche altre, di origine e concezione puramente cristiana: il Vicleim, gli Irozi, la Stella ecc.

È possibile anche che l'aver stabilito la data del 25 dicembre quale data della Nascita del Signore sia stato fatto per motivi simbolici, legati al corso dell'anno solare. Visto che Giovanni Battista ha detto "Quello (cioè Gesù) deve crescere ed io diminuire"; infatti la festa della nascita di Giovanni Battista è stata fissata il 24 giugno (il momento del solstizio d'estate, quando i giorni cominciano ad accorciarsi) e la Nascita del Salvatore il 25 dicembre, cioè dopo il solstizio d'inverno, quando i giorni cominciano a crescere di durata.

Per quanto riguarda il modo di festeggiare il giorno della Nascita del Signore, visto come una delle feste cristiane più grandi, era festeggiato con grande solennità. Il giorno prima si digiunava completamente; costume esistente sin dal secolo IV. Sempre durante la vigilia, i preti ed i cantori della Chiesa andavano, come ancora oggi, con l'icona della Nascita nelle case dei fedeli, per annunciare la grande festa del giorno dopo. Con il tempo, è apparso anche il digiuno di Natale quale mezzo di preparazione dell'anima per accogliere la festa. Il giorno della festa era giorno di riposo; anche i servi e gli schiavi erano affrancati in questo giorno dai lavori abituali. Erano proibiti, con leggi civili, gli spettacoli ed i giochi di teatro e quelli delle palestre e del circo. Era proibito anche mettersi in ginocchio, tanto nel giorno della Nascita quanto durante tutto l'intervallo tra il Natale e l'Epifania, regola che, in virtù della tradizione, si conserva fino al giorno di oggi nei libri religiosi.

Tot generate de fenomene ale naturii erau și sărbătorile de iarnă ale romanilor - Saturnaliile (sărbătoarea lui Saturn) și Juvenaliile (sărbătoarea tinerilor sau a copiilor), care cădeau cam în același timp. Aceste sărbători au dat naștere la o mulțime de datini și obiceiuri, păstrate în popor până azi, dar care le-a legat de Nașterea Domnului și le-a împrumutat sens și caracter creștin, ca de exemplu: colindele, sorcova, plugușorul ș.a., la care cu timpul s-au adăugat și altele, de origine și concepție pur creștină: Vicleiemul, Irozii, Steaua ș.a.

Se mai poate ca stabilirea zilei de 25 decembrie ca dată a Nașterii Domnului să fi avut loc din considerente simbolice, legate de cursul anului solar. Deoarece Sf. Ioan Botezătorul a spus: „Aceluia (adică lui Iisus) se cade să crească, iar mie să mă micșorez”, s-a așezat sărbătoarea Nașterii lui la 24 iunie (momentul solstițiului de vară, când zilele încep să descrească), iar Nașterea Mântuitorului la 25 decembrie, adică după solstițiul de iarnă, când zilele încep să se mărească.

În ceea ce privește modul sărbătoririi, ziua Nașterii Domnului, privită ca una dintre cele mai mari sărbători creștine, era prăznuită cu mare solemnitate. În ziua precedentă se ajuna, adică se ținea post complet, obicei existent încă din sec. IV. Tot în ajun, slujitorii Bisericii, preoții și cântăreții umblau, ca și azi, cu icoana Nașterii pe la casele credincioșilor, pentru a le vesti măritul praznic de a doua zi. Cu timpul, s-a instituit și postul Crăciunului, ca mijloc de pregătire sufletească pentru întâmpinarea sărbătorii. Ziua sărbătorii era zi de repaus; chiar servitorii și sclavii erau scutiți în această zi de corvezile obișnuite. Era oprite, prin legi civile, spectacolele și jocurile de teatru și cele din palestre și circuri. Era interzisă, de asemenea, plecarea genunchilor, atât în ziua Nașterii, cât și în tot intervalul de timp dintre Crăciun și ajunul Bobotezei, regulă care, în virtutea tradiției, se păstrează până astăzi în cărțile de slujbă religioasă.

(www.CrestinOrtodox.ro)

NAȘTEREA DOMNULUI

Costumi, riti e pratiche per la Festa di Natale

La Festa di Sant'Ignazio del 20 dicembre è nota nel calendario popolare con il nome di Ignazio o „Ignazio dei maiali”.

Con Ignazio comincia il ciclo di dodici giorni tra Natale e l'Epifania, che rappresentano il passaggio da un anno all'altro. Il legame con il ciclo delle feste del Capodanno è svolto dalla cerimonia del sacrificio del maiale all'alba del giorno di Ignazio. Da qui, la denominazione di Ignazio dei maiali, incontrata in più zone del paese.

Si dice che nella notte di Ignazio i maiali sognano se saranno o no sacrificati, o sognano un coltello, ciò che costituisce il segnale che saranno sacrificati. In certe zone il maiale viene sacrificato proprio il giorno prima del Natale. La carne è destinata specialmente a preparare i prodotti che saranno consumati durante il periodo tra Natale e l'Epifania.

Secondo la tradizione, il sacrificio del maiale è la sola attività permessa nel giorno di Ignazio. Si credeva che qualunque altra attività: fare il bucato, cucire, filare, spazzare nella casa ecc, attirasse la punizione contro quelli che trasgredivano le norme della festa. Le misure di punizione: cadute, scottature, dolori delle membra inferiori, applicate a quelli considerati colpevoli di non aver rispettato le proibizioni, erano attribuite a una divinità vendicativa, che era il patrono della festa.

Il rito del sacrificio del maiale per la festa del Natale, ricorda i sacrifici di animali praticati dai popoli antichi (egiziani, greci, romani) nei periodi di passaggio da un anno all'altro o da una stagione all'altra. In un momento come è quello

Sărbătoarea Sfântului Ignat de la 20 decembrie este cunoscută în calendarul popular sub denumirea de Ignat sau Ignatul porcilor.

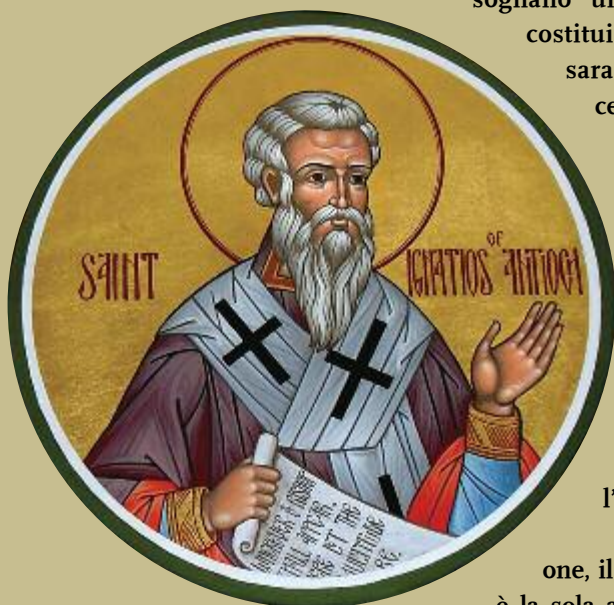
Ignatul prefațează ciclul celor douăsprezece zile dintre Crăciun și Bobotează, care fac trecerea de la un an la altul. Legătura cu ciclul sărbătorilor Anului Nou este marcată de ceremonialul sacrificării porcului în zorii zilei de Ignat. De aici, denumirea de Ignatul porcilor, întâlnită în mai multe zone ale țării.

Se spune că în noaptea de Ignat porcii visează dacă vor fi sau nu tăiați sau visează cuțit, ceea ce constituie semnul că vor fi sacrificati. În unele zone porcul se taie chiar în ajunul Crăciunului. Carnea acestuia este destinată în principal preparării produselor ce urmează a se consuma ritual pe tot parcursul perioadei dintre Crăciun și Bobotează.

Conform rânduielilor tradiționale, tăierea porcului este singura activitate permisă a se desfășura în ziua de Ignat. Se credea că prestarea oricărei alte munci: spălatul rufelor, cusutul, torsul lânii, măturatul casei etc., atrăgea după sine pedepsirea acelor care se făceau vinovați de încălcarea normelor sărbătorii. Măsurile punitive: căzături, opăriri, dureri ale membrilor inferioare, aplicate celor considerați ca vinovați de nerespectarea interdicțiilor, erau atribuite unei divinități răzbunătoare, ce patrona sărbătoarea.

Ritualul sacrificării porcului în preajma sărbătorilor Crăciunului amintește de jertfele de animale practicate de popoarele vechi (egipteni, greci, romani) în perioadele de trecere de la un an sau un anotimp la altul. Într-un moment cum este cel de la cumpăna dintre anul vechi și anul nou se sconta pe funcția regeneratoare a sacrificiului. Prin acest sacrificiu, echivalent semantic al anului ce se stinge, ce moare, o nouă viață se înfiripă, aceea a noului an. și aceasta, pentru că sacrificiul, ca moarte violentă, lasă libere energiile vitale neconsumate. Din aceste energii neconsumate, cel sacrificat putea reveni la viață, putea renaște.

Folcloristul Petru Caraman consideră că obiceiul tăierii porcului din ziua de Ignat își

magiche

dell'incrocio tra l'anno vecchio e l'anno nuovo, si conta sulla funzione rigeneratrice del sacrificio. Con esso, equivalente semantico dell'anno che passa, che muore, una nuova vita comincia, quella del nuovo anno, perché il sacrificio, quale morte violenta, lascia libere le energie vitali non consumate. Da queste energie non consumate, ciò che si è sacrificato riprenderà vita, potrà rinascere.

Il folclorista Petru Caraman considera che il costume di sacrificare il maiale nel giorno di Ignazio abbia le sue radici nelle tradizioni dell'antichità romana. Il mondo romano praticava questo sacrificio per le Saturnalie, tra 17 e 20 dicembre, e lo consacrava a Saturno, all'origine dio della fecondità. Il maiale stesso era considerato un'incarnazione di questa divinità, la cui morte e rinascita si consumava all'incrocio degli anni. Si tratta, infatti, di un trasferimento del costume della data in cui si celebrava inizialmente nel mondo romano: l'inizio della primavera, della fecondità, alle feste prima delle Calende di Giano, cioè le Saturnalie.

Nello svolgimento del costume del sacrificio del maiale, vengono rispettate certe condizioni di tempo e di spazio. Il sacrificio non può essere cominciato prima dell'alba e non può superare il tramonto. Deve essere fatto durante il giorno perché solo la luce può tenere a distanza, con il suo potere, gli spiriti malefici. Allo stesso tempo, il posto scelto per il sacrificio è sottoposto a un rito di purificazione. Dopo il sacrificio dell'animale e la sistemazione della carne, si svolge un secondo atto cerimoniale: la distribuzione dell'elemosina del maiale. Tradizionalmente, essa si offre insieme a una candella accesa a quelli che hanno aiutato al sacrificio del maiale, ma anche ai poveri. Dal resto della carne si preparano i prodotti destinati alle feste: salsiccie, carne tritata, gelatina, tamburo, sanguinaccio, carne frita ecc. Buon appetito!

Obiceiuri, acte rituale

și practici magice la Sărbătorile Crăciunului

află rădăcinile în tradițiile antichității romane. Lumea romană practica acest sacrificiu la Saturnalii, între 17 și 20 decembrie și-l consacra lui Saturn, la origine zeu al semănăturilor. Porcul însuși era socotit o întruchipare a acestei divinități, a cărei moarte și reînviere se consuma la cumpăna dintre ani. Este vorba, de fapt, de un transfer al obiceiului de la data la care se celebra inițial în lumea romană: începutul primăverii, al semănăturilor, la sărbătorile ce precedau Calendele lui Janus, adică la Saturnalii.

În desfășurarea obiceiului sacrificării porcului se respectă anumite condiții de timp și spațiu. Sacrificiul nu poate fi început înainte de ivirea zorilor și nici nu poate depăși apusul soarelui. El trebuie făcut pe lumină pentru că numai lumina poate ține la distanță, prin puterea ei, spiritele malefice. Totodată, locul ales pentru sacrificiu este supus unui ritual de purificare.

După ce animalul este sacrificat, iar carnea sortată, are loc un al doilea act ceremonial: împărțirea pomenii porcului. Prin tradiție, ea se oferă împreună cu o lumânare aprinsă celor care ajutaseră la tăierea porcului, dar și săracilor. Din restul cărnii se prepară produsele destinate sărbătorilor: cârnați, tocătură, piftie, tobă, caltaboși, carne friptă etc. Poftă bună!

Sursa: Sanda Larionescu

NATALE 2010 CRĂCIUN

Pentru sărbătoarea sfântă din acest an a nașterii Mântuitorului și pentru a marca împlinirea a 90 de ani de la începerea tratativilor dintre Vatican și statul român în vederea încheierii unui Concordat, prin care se permitea reorganizarea pe teritoriul României a Bisericii Catolice de rit latin, a fost introdusă în circulație, începând din acest an, emisiunea comună de timbre România-Vatican: Natale-Crăciun 2010.

Imaginea propusă de România reprezintă o reproducere după o pictură cu „Nașterea Domnului” aparținând lui Gheorghe Tătărescu (1820-1894) de la Catedrala Mitropolitană din Iași, ea însăși mărturie a unei apropieri de Italia, prin stilul său arhitectural inspirat din forme târzii ale Renașterii italiene, asemănător cu al cunoscutei biserici „Trinità del Monte” situată în Piața Spaniei din Roma. Vaticanul a propus spre ilustrare o reproducere a picturii „Nașterea și adorația păstorilor” atribuită Școlii pictorului spaniol Bartolomé Estebán Murillo (1618 -1682).

Timbrele lansate de Romfilatelia au valoarea nominală de 1 leu, cel cu „Nașterea Domnului” aparținând lui Gh. Tătărescu și, respectiv, 3,10

lei, cel cu reproducerea picturii Școlii lui Murillo.

Deosebit de originală este și ștampila propusă de Sf. Scaun pentru a se aplica pe timbrele respective la expedieri. Ea reprezintă o cometă compusă din cuvintele NATALE și CRĂCIUN, a cărei coadă este inscripționată cu POSTE VATICANE, CITTÀ DEL VATICANO – ROMANIA și DIE EMISSIONIS 15.XI.2010.

**Ne face o deosebită
plăcere să redăm din
știrea postată pe
Internet de Vatican:**

Due i francobolli, prodotti in fogli da dieci esemplari e, nella versione autoadesiva, in libretti da quattro. L'iniziativa concordata con Bucarest...

...Nel pacchetto di emissioni atteso da oltre Tevere per il 15 novembre figura un altro progetto condiviso, questo con la Romania e riguardante il Natale.

Due i francobolli, dal costo di 60 e 65 centesimi, raccolti in fogli da dieci (la tiratura ha come massimo quota 200 mila serie) o in libretti da quattro ma in tale caso autoadesivi (60 mila carnet).

Ognuno propone un dipinto. Il primo, intitolato “La nascita di Gesù”, è firmato dal pioniere del neoclassicismo romeno Gheorghe Tattarascu (1820-1894), che intorno al 1850 studiò all'Accademia di San Luca ed ebbe importanti riconoscimenti; ora l'opera si trova nella cattedrale metropolitana di Iasi, dedicata alla Vergine. Il secondo, invece, è la “Natività ed Adorazione dei pastori”. Si tratta di una copia attribuita alla scuola dello spagnolo Bartolomé Esteban Pérez Murillo (1618-1682); appare tra i duplicati più riusciti ed appartiene alla collezione della Pinacoteca vaticana dal 1861, grazie a Pio.

Gheorghe Tătărescu

Născut la Focșani, își începe ucenicia în ale picturii pe lângă unchiul său, Nicolae Teodorescu, zugrav de biserici și fondator al Școlii de Zugravi din Buzău, ale cărei cursuri le-a urmat și artistul. În 1844, cei doi au pictat mănăstirea Rătești din aceeași localitate. Cu ajutorul episcopului Buzăului, Chesarie, a obținut o bursă de studii la Accademia San Luca din Roma (1845-1851), unde a studiat sub îndrumarea profesorilor Natale Carta, Giovanni Silvagni și Pietro Gagliardi.

Recunoscut pionier al neoclasicismului românesc, Gh. Tătărescu este, alături de Theodor Aman, cofondator al învățământului artistic superior românesc și autor al unui manual pentru elevii Școlii de Belle-Arte.

În pictură s-a dovedit un peisagist sensibil, autor al unui *Album național*, dar și portretist, lăsând posterității chipurile unor importante personalități contemporane, printre care fruntași ai Revoluției de la 1848 (la care participase și el) - Gh. Magheru, Ștefan Golescu, iar tabloul lui Bălcescu este considerat cea mai veridică reprezentare a acestuia. Ca militant pentru înaltele idealuri ale epocii, cele de eliberare națională și edificare a unei Românie moderne, a pictat cunoscutele compoziții alegorice cu un mare impact la vremea respectivă prin mesajul lor simbolic și patriotic - *Deșteptarea României*, *România modernă* și *Unirea Principatelor*.

O parte importantă din creația artistică a lui Gh. Tătărescu o reprezintă pictura religioasă, cu influențe din academismul italian și iconografia tradițională bizantină. Drept mărturie stau cele 50-51 de lăcașuri de cult ai căror pereți și catapetesme au fost decorate de artist, printre care, alături de Catedrala Mitropolitană din Iași,

regăsim Biserica Albă, bisericile Zlătari, Colței, Crețulescu, Enei, Sf. Spiridon, din București, Grecescu din Drobeta-Turnu Severin, Buna Vestire din Giurgiu, Biserica greacă din Brăila, mănăstirile Samurcășești și Ghighiu etc.

În memoria artistului, în orașul său natal, Focșani, există Liceul de artă „Gh. Tătărescu”, iar la București, casa în care pictorul a locuit și a creat aproape 40 de ani, găzduiește Muzeul „Gheorghe Tătărescu” (str. Domnița Anastasia nr. 17, sector 5), dar care este închis în momentul de față, în vederea renovării. Pe lângă tablouri, schițe, diplome și medalii, albume și cărți de artă ce au aparținut pictorului, aci se află și desenele executate de artist în perioada studiilor la Roma.

Elena Bădescu

NATALE CRACIUN
POSTE VATICANE
CITTÀ DEL VATICANO - ROMANIA
DIE EMISSIONIS 15.XI.2010

Pregătiri pentru Crăciun în familiile etnicilor italieni din România

Pia Boro, București

Noi ne pregătim în spiritul celor două tradiții împletite – română și italiană. Adică, vom pregăti sarmale, tobă, piftie, cozonac, dar și curcan umplut, păstrăv *in foglia d'argento*, crostate și salată de fructe.

Vom împodobi bradul, vom merge la biserică și după aceea îl vom aștepta pe Moș Crăciun.

Mi-amintesc o istorioară foarte drăguță de când eram mică. La noi în sat nu creșteau brazi și părinții, ca să nu ne dezamăgească și să avem și noi pomul nostru de Crăciun, împrumutau de la vecini un leandru foarte mare, pe care-l ascundeau în camera de sus și-l împodobeau pe ascuns. Dimineața când mă trezeam, auzeam foșnete din camera aceea, mă dădeam jos din pat și alergam repede cu piciorușele goale pe piatra rece, până în camera cu pricina, unde găseam sub leandru darurile de Crăciun. Surorile mele mai mari mă luau în brațe cu pachete cu tot, mă așezau pe pervazul ferestrei din bucătărie și mă găteau cu darurile primite. Îmi aduc aminte de parcă ar fi fost azi, cum îmi masau piciorușele înghețate, îmi puneau ghețele sau cizmuluțele, depinde cum se îndura Moșul, și plecam cu toții, gătiți, la liturghie.

Doina Liliana Clemensa Amabile Gheorghiu, Galați

Am început Adventul. Ne pregătim întâi sufletul ca să-l primim cum se cuvine pe Pruncul Iisus. În seara de Crăciun vom merge la biserică unde se ține o liturghie specială. Apoi, acasă, va veni Moș Crăciun și ne va aduce fiecăruia câte un dar. Nu este importantă valoarea darurilor, ci faptul că marcăm această zi deosebită, că simțim prezența fiului lui Dumnezeu alături de noi. Pentru masa de sărbători preparăm sarmale, răcitură, cârnați, cotechino (picior de porc umplut cu carne tocată și condimente, pus într-o pungă și fiert. După aceea se scoate și se servește aseasonat cu felurite garnituri). Ca desert pregătim turte, ceeace, aici, pe la noi se numesc

„scutecele Domnului nostru Iisus Hristos”. Totodată, vom împodobi pomul de Crăciun, punând la poalele lui ieslea pe care o reconstruim în fiecare an cu figurinele pe care le avem - *Gloria in excelsis Deo*. În jurul ieslei vom pune, tot ca de obicei, toate felicitările pe care le primim de Crăciun.

Petroșani Familia Solari

La noi ninge ca în povești, așa că începe să se simtă venirea Crăciunului.

Duminica trecută a început Adventul, adică postul. S-a mers la biserică și s-a aprins prima lumânare din coronița de Advent. Avem acasă coronițe mici de brad cu patru lumânări. Coronițele de Advent.

Pe tata l-am întrebat cum se pregătește de Crăciun, și mi-a spus că italienii de la Merișor nu taie porc. Părinții mei nu au tăiat, de când știu eu, porc de Crăciun. Primesc de la rude și prieteni pachete din pomana porcului și asta le este de ajuns. Cumpără carne de vițel, asta nu le lipsește, sunt viței din sat crescuți eco. Așa a ajuns tata la 86 de ani. Tot tata mi-a spus că el a făcut țuică pentru Crăciun, deci s-a pregătit. A primit și un mic brad adus din pădure, pe care o să-l împodobim împreună, ca în fiecare an. Mama pregătește de pe acum tăiței, după un adevărat ritual și îi taie foarte fini pentru supa de pasăre. Tata nu concepe sărbătoare fără supă de pasăre cu tăiței făcuți în casă.

Rita Petris

De Crăciun, la noi, se fac întotdeauna cozonaci cu stafide, prăjituri cu nucă, stafide și ciocolată.

Anul trecut am făcut un tort care se face doar iarna și este incredibil de bun. Scrieți, vă rog, rețeta așa cum mi-o amintesc acum, fără să am la îndemână rețetarul.

Blaturile: se fac din cinci ouă, două pandișpanuri subțiri, rotunde, și unul pătrat. Într-o cratiță se pune pe fund un pandișpan rotund de dimensiunea acesteia, iar cel pătrat se taie fâșii și se pune pe pereții cratiței; în mijloc se pune crema, iar al doilea pandișpan rotund se pune ca un capac și totul se pune la frigider.

Crema: 350 g ciocolată (ciocolată amăruie și ciocolată cu lapte) se dizolvă cu cafea făcută la filtru (trebuie să fie foarte tare), apoi se pune la rece. Se amestecă două pachete de unt, patru gălbenușuri și 250 g zahăr pudră și în această compoziție se încorporează toată ciocolata până se omogenizează. Albușurile se bat bine, și la sfârșit, se adaugă în ele alune prăjite și zahăr. Albușurile astfel pregătite se pun în crema de ciocolată. Cu această cremă se umple interiorul cratiței. Nu este foarte simplu de făcut, dar, credeți-mă, merită osteneala. De Crăciun îl aștept pe fiul meu cu toate aceste bunătăți, și împreună, vom împodobi bradul și ne vom bucura pentru Nașterea Domnului. O să mă întâlnesc, desigur, de sărbători și cu câteva prietene și împreună vom bea o țuică fiartă și vom mânca din gustoasele prăjituri de Crăciun.

Celia Onțeluș, Greci, Tulcea

Crăciunul este și pentru noi cea mai mare și mai veselă sărbătoare de peste an. Pregătim cel mai ales meniu româno-italian pe care l-am moștenit de la ai noștri. Facem cărnăciori, sarmăluțe, salată boeuf gătită cu brăduți din frunze de pătrunjel, cu zeci de scânteie din gogoșar roșu, iar ca desert, Tortul Carpați cu munți înzăpeziți de frișcă. Pofțiți la noi la masă pentru că bucatele vor fi gata la timp!

Masa tradițională pentru Crăciunul italianesc urmează pașii clasici cu antipasto, paste și preparatele de bază, din care nu pot lipsi carnea de vită și peștele, dar mai ales desertul cu pasta de migdale, cu fructe confiate și tradiționalul, atât de aromatul panettone, pregătit pentru prima dată la Milano, în 1490, și răspândit mai apoi în întreaga peninsulă. La fel de savuroase sunt și alte deserturi, precum popularele Ricciarelli, prăjiturele din aluat de migdale, numite și massepain, alături de Panforte, tot un cozonac tradițional cu miere, sau Torroni, o nuga plină de fructe uscate, cu migdale, fistic, alune etc. și Buccellato din foietaj umplut cu smochine uscate, migdale, semințe de pin, dulceață de caise.

Dar mai sunt atâtea și atâtea alte minunății demne de a fi degustate în familie și împreună cu cei dragi, în zilele de mare sărbătoare ce stau în fața noastră... Dintre acestea, spicuim câteva, fie chiar și numai pentru a fi citite cu acel sentiment de pace și liniște ce ne cuprinde inimile și casele în zilele premergătoare mării sărbători a Nașterii Domnului:

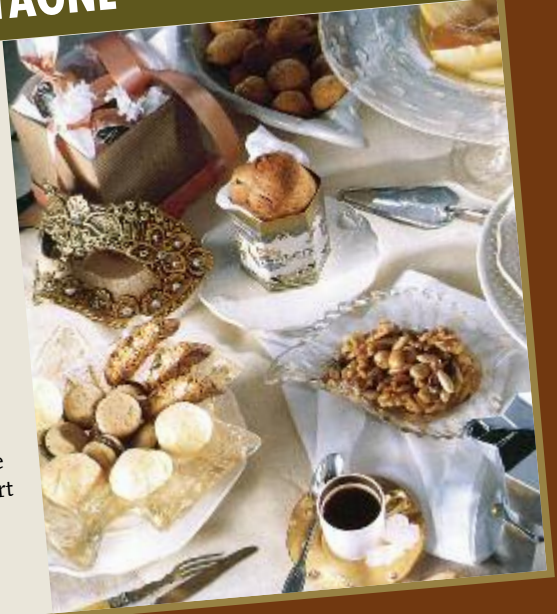
CARAMELLE DI CASTAGNE

Ingredienti:

500 gr di castagne arrosto sbucciate
200 gr di zucchero

Preparazione:

- sciogliere lo zucchero in una padellina
- quando lo zucchero è color nocciola, ritirarlo dal fuoco e lasciarlo al caldo
- con un fil di ferro infilare le castagne e immergerle nello zucchero
- ritirarle dallo zucchero e metterle a riposo sulle sponde dello spolert
- dopo 5 minuti le castagne saranno pronte per essere degustate

Crăciun cu parfum de

GIRANDOLINE ALLO ZAFFERANO

Ingredienti per 4 persone:

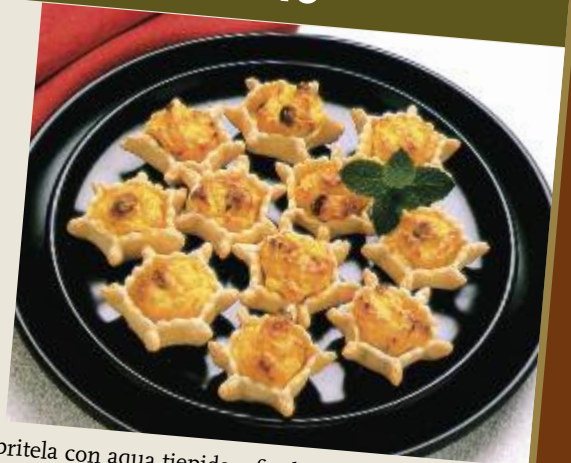
Per la pasta:
200 g farina tipo „0”
40 g burro
1 pizzico sale

Per il ripieno:

400 g ricotta di latte di pecora
100 g zucchero di canna
1 bustina zafferano
2 tuorli d'uovo
1 non trata arance
1 cucchiaino uvetta sultanina

Preparazione:

- Mettete in una ciotola l'uvetta, copritela con acqua tiepida e fatela macerare per 15-22 minuti per farla ammorbire.
- Setacciate la farina sulla spianatoia, lavoratela con il burro e il sale e aggiungete acqua a sufficienza, in modo da ottenere una pasta liscia ed elastica.
- Mettete in una ciotola la ricotta, lavoratela con un cucchiaino di legno, aggiungete lo zucchero, lo zafferano sciolto in poca acqua calda, i tuorli d'uovo, la buccia di un'arancia grattugiata e l'uvetta scolata, strizzata e asciugata. Lavorate gli ingredienti finché saranno ben amalgamati.
- Stendete, con il matterello, la pasta in una sfoglia sottile, ricavatene tanti dischi del diametro di 6 cm circa; mettete al centro di ogni disco un po' di ripieno preparato, alzate i lembi della pasta e pizzicottateli in diversi punti, ottenendo dei bicchierini simili a piccole girandole.
- Adagiateli sopra una teglia imburrata e fateli cuocere in forno preriscaldato a 170°C per 15-20 minuti circa, finché la pasta sarà leggermente dorata.

BRUSCHETTE CU PORUMB

Ingrediente:

- 1 baghetă
- 100 gr măslină feliate
- 3 căței usturoi
- sos pesto
- 75 gr parmezan
- 100 gr porumb
- 1 salată verde
- 50 gr roșii uscate în ulei
- 25 gr migdale
- 25 gr miez de nucă
- 25 gr semințe de floarea-soarelui
- 10 gr semințe de in
- ulei de măsline

Mod de preparare:

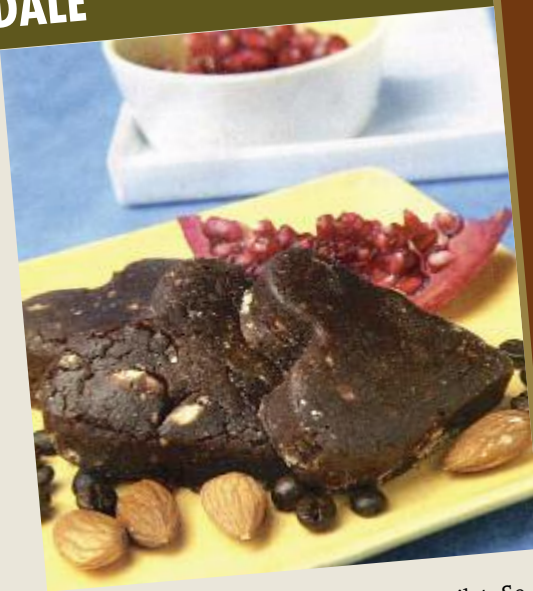
- Usturoiul se curăță, se spală și se pune într-un vas împreună cu nuca și migdalele.
- Se pasează cu un blender până rezultă o pastă, eventual adăugând puțin ulei de măsline.
- Bagheta se taie în felii oblice potrivit de groase, care se ung cu pasta de usturoi și se așează într-o tavă tapetată cu hârtie de copt, cu partea unsă în sus.
- Se introduce tava în cuptor pentru 10 minute, după care feliile se scot, se ung cu sos pesto amestecat cu roșiile uscate, scurse de ulei și tocate.
- Se presară cu semințe de in și de floarea-soarelui, se decorează cu felii de măsline și parmezan ras.
- Se introduc din nou în cuptor, pentru 5 minute, se scot pe un platou și se servesc imediat.

scorțișoară, migdale și castane coapte

INIMIOARE CU MIGDALE

Ingrediente:

- 600 gr biscuiți obișnuiți
  - 120 gr unt
  - 100 ml lapte
  - 100 gr zahăr tos
  - 100 gr rahat, tăiat cubulețe
  - 3 linguri cacao pudră
  - 1 lingură cafea instant
  - 1 rodie
  - 100 gr migdale
  - 50 ml frișcă
  - 50 gr stafide
  - 1 linguriță esență de rom
  - puțină sare
  - 2 pliculețe zahăr vanilat
- ### Opțional:
- budincă de vanilie
  - sos de ciocolată

Mod de preparare:

- Într-un bol se pun semințele de rodie, stafidele, esența de rom și zahărul vanilat. Se pasează cu mixerul și se acoperă cu o farfurie.
- Biscuiții se rup bucățele sau se sfărâmă cu un sucitor și se pun într-un vas.
- Într-o oală se pun: laptele, frișca, zahărul tos și pudra de cacao.
- Se amestecă bine cu telul, se lasă să fiarbă 5 minute, la foc slab, se adaugă rahatul, cafeaua, sarea și untul.
- Se mai lasă pe foc până se topește rahatul și se adaugă ingredientele ce au fost pasate. Se amestecă, se toarnă peste biscuiții din vas, se adaugă migdalele tocate mărunt și se amestecă până rezultă o compoziție de consistența unui aluat.
- Dacă pasta este prea moale, se mai adaugă biscuiți măcinați.
- Se întinde compoziția pe o folie de plastic, se nivelează și se lasă să se întărească la rece.
- Se decupează inimioare cu o formă pentru biscuiți.
- Se servesc - simple, cu budincă de vanilie sau cu sos de ciocolată. Se pot servi la cafea.

Gaudeamus. Carte de

Ca în fiecare an, și anul acesta, Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT. – a fost prezentă la Târgul Gaudeamus, organizat la Romexpo, în perioada 18-22 noiembrie, de Radio România. Asociația noastră a etalat la standul minorităților naționale, oferit de Guvernul României - Departamentul pentru Relații Interetnice (D.R.I.), cărți, publicații periodice, măști venețiene, diferite obiecte decorative de

tineret a Consiliului Minorităților Naționale.

Și care putea fi tema cea mai potrivită pentru o dezbatere într-un asemenea ambient? Evident, cartea, cea care ne poate fi un prieten credincios de-a lungul vieții noastre, a copiilor și tinerilor noștri, dar și cartea pentru minoritățile naționale și, de asemenea, măsura în care ea sprijină demersul de promovare a minorităților naționale, după cum sublinia

pentru minorități, cât și pentru toți iubitorii de carte.

Astfel, reprezentanta RO.AS.IT., dna Gabriela Tarabega, a subliniat modul în care publicațiile asociației promovează cultura italiană, dar și evenimentele culturale organizate pentru membrii săi, cât și pentru publicul larg, recomandând cu căldură cartea *Din zori până-n amurg* de Mansi Barberis, această minunată doamnă de origine italiană (mamă a nu mai puțin celebrei sale fiice - regizoarea Sorana Coroamă Stanca), născută la Iași, care a fost compozitoare, violonistă (a cântat sub bagheta lui George Enescu), artistă lirică, profesoară de canto la Conservatoarele din Iași și București și, în același timp, o talentată scriitoare.

Dna Cristiane Cosmatu, președinta Comisiei pentru învățământ și tineret, a recomandat, în calitate de membră a comunității germane, o scriitoare de talent - Karin Gündisch - profesoară la bază, ale cărei cărți sunt scrise și editate în limba germană, dar urmează a fi traduse în curând și în limba română, pentru accesul mai larg al cititorilor la literatura ei. Karin Gündisch a scris atât în România, cât și după plecarea ei în Germania, iar cum cărțile sale povestesc despre viața din Ardeal, din comunitățile multi-etnice, dna Cosmatu crede că ele ar reprezenta pentru fiecare tânăr o lectură foarte plăcută și instructivă.

Lepo Esteva, secretarul Filialei București a Uniunii

sezon și specialități culinare italienești. Standul, plin de culoare, s-a bucurat de atenția și aprecierea vizitatorilor.

Cu prilejul târgului și profitând de ambianța extraordinară a acestui cadru, D.R.I. a hotărât, în mod inspirat, ca tot aici să se întrunească și Comisia pentru învățământ și

dna Rodica Precupețu, reprezentanta D.R.I.

În continuarea discuțiilor, au luat cuvântul, pe rând, reprezentanții asociațiilor și uniunilor comunităților etnice prezente la întâlnire, care au vorbit despre activitatea editorială proprie și au recomandat cele mai interesante cărți apărute, atât

Învățatură, ed. XVII

Sârbilor din România (USR) a menționat faptul că Uniunea Sârbilor are o editură proprie care produce anual 15-18 cărți, iar anul acesta USR a venit la târg cu o carte mai aparte. Este vorba despre *Bisericile și mănăstirile sârbești de pe meleaguri bănățene din România*. În plus, tot anul acesta, USR a editat și cărți în limba română, astfel încât și celelalte etnii trăitoare în România să aibă acces la tezaurul cultural al comunității sârbe. Totodată, Uniunea participă în fiecare an la Târgul internațional de carte de la Belgrad și chiar a primit o distincție (un premiu special și diploma "Arsenije Carnojevic") pentru cea mai activă editură din toată diaspora sârbească din lume.

Asociația Macedonenilor consideră că este foarte activă în domeniul publicațiilor cu foarte multe reviste, foarte multă literatură pentru adulți, pentru copii, pentru elevi, cărți de gastronomie...

Reprezentanta Comunității ruse a menționat faptul că se tipăresc cărți pentru învățarea limbii ruse, cărți despre personalitățile etniei lor, despre istoria comunității lor și, în general, desfășoară în fiecare an, o activitate editorială bogată.

Dna Irma Bădina din partea Uniunii Polonezilor din România a prezentat revista lunară *Polonus* și o serie de cărți dedicate exclusiv activității polonezilor din România.

După cum arăta dna Nicola Ana, preocuparea principală a Uniunii Elene o constituie

transmiterea către copiii și tinerii din comunitate, începând chiar de la grădiniță, a tradițiilor și obiceiurilor grecești și, în special, a limbii materne. Editează revista bilingvă *Speranța*. Totodată a menționat activitatea deosebit de meritorie a profesorului Scalcău, care a publicat numeroase cărți referitoare la istoria grecilor din România.

Uniunea Armenilor din România (Ieremia Cezar) are o vastă activitate în domeniul publicisticii. Editura *Ararat*, editează peste 15 titluri anual, prin care valorifică tot ceea ce este armenesc, dar și românesc și prin aceasta le aduce aminte lor și urmașilor lor, ce înseamnă viața de zi cu zi în patria adoptivă, cu toate că majoritatea sunt născuți în România.

În încheiere, președinta comisiei a apreciat demersurile editoriale și promovarea valorilor proprii ale fiecărei etnii, arătând că s-au făcut pași importanți în domeniu și că trebuie urmată aceeași direcție. S-au stabilit, de asemenea, prioritățile pentru următoarea perioadă, punându-se accentul pe sărbătorirea Zilei minorităților, pe antrenarea cât mai multor persoane competente în realizarea proiectului *Itinerarii culturale ale minorităților*, pe publicarea de carte valoroasă și organizarea de tabere interactive pentru copii. (G.T.)

La luce di Caravaggio

400 de ani de la naștere
Quattro secoli dalla nascita

Dacă acum, la patru veacuri de la nașterea sa, s-ar spune despre Michelangelo Merisi da Caravaggio doar atât, că este un pictor al luminii, probabil că n-ar mai asculta nimeni, iar enunțul ar trece drept o platitudine cumplită, un truism pe care nici evenimentul calendaristic însuși nu l-ar putea accepta pur și simplu, adică fără să strâmba puțin din nas. Și totuși, a spune despre Caravaggio că este un pictor al luminii, înseamnă cu totul altceva decât a spune că este părintele clar-obscurului, cel care pune capac manierismului și zămislește intempestiv, așa cum îi era, de fapt, și caracterul, cea dintâi făptură barocă. Clar-obscurul picturii sale, pe care s-a bătut atâta monedă, despre care s-au ținut cursuri interminabile și s-au scris biblioteci întregi, care a fost plimbat din vizual în psihologie, din psihologie în etic, de aici în psihanaliză și, mai apoi, din toate la un loc în vagul metafizic, nu este o problemă în sine, o realitate primă, ci doar o consecință.

Clar-obscurul, așa cum îi spune și numele, este esențialmente o problemă a clarului, adică a luminii, care generează, sau, mai exact, pune în valoare, face perceptibil obscurul, adică întunericul. Și dacă este atât de importantă, fundamentală chiar pentru gândirea plastică și pentru istoria artei, această problematică a clar-obscurului, importanța nu este a obscurului, a întunericului, complet inert în sine, ci, în mod absolut, a luminii.

Dar Caravaggio nu este, nici pe departe, singurul care a folosit lumina în pictură pentru că, într-un fel sau altul, lumina este sursa absolută a picturii, atât în ceea ce privește crearea imaginii, cât și receptarea ei. Nu există pictor, din perioada cavelnelor și până astăzi, care să nu ia lumina în calcul, de la cea ambientală și până la cea implicită, instrumentată în toate felurile posibile. Însă niciunul, până la Caravaggio, nu a făcut din lumină miza absolută a imaginii și a trăirii în spațiul imaginii.

Iar dacă istoria picturii europene se diferențiază net în ceea ce privește funcțiile luminii, Răsăritul bizantin și postbizantin cultivând, invariabil, chiar și în spațiul Occidental, lumina spirituală, simbolismul ei, lumina lăuntrică, aceea fără istorie și fără umbre, cu alte cuvinte lumina necreată / lux, iar Occidentul Catolic folosind lumina cu sursă exterioară, lumina materială, cu istorie și cu umbre,

Se adesso, quattro secoli dopo la sua nascita, si affermasse di Michelangelo Merisi da Caravaggio soltanto che sia stato un pittore della luce, probabilmente nessuno ascolterebbe e l'enuncio passerebbe quale una banalità terribile, un truismo che nemmeno l'evento calendaristico stesso potrebbe accettare semplicemente, senza fare un po' il muso. Però, dire di Caravaggio che fosse un pittore della luce significa tutt'altro che dire che è il genitore del chiaro-oscuro, cioè che mette fine al manierismo e crea in modo inaspettato, come era anche nel suo temperamento, la prima figura barocca. Il chiaro-oscuro della sua pittura, tanto commentato, rispetto al quale sono stati enuti dei corsi interminabili e scritte delle biblioteche intere, nonchè diversamente interpretato in vari ambiti dal visivo alla psicologia, dalla psicologia all'etica, da qui alla psicanalisi e poi, da tutte insieme, fino al vago metafisico, non è un fatto in sé, una realtà primaria, ma solo una conseguenza.

Il chiaro-oscuro, come esprime anche il termine stesso, è essenzialmente una questione del chiaro cioè della luce che genera, o, più esattamente, che valorizza, fa percettibile l'oscuro, cioè l'oscurità. E, se questa problematica del chiaro-oscuro è così importante, così fondamentale anche per il pensiero plastico e per la storia dell'arte, l'importanza non è dell'oscuro, dell'oscurità in sé, completamente inerte, ma, in modo assoluto, della luce.

Ma Caravaggio non è ovviamente il solo che ha usato la luce nella pittura perché, in un modo o un altro, la luce è la fonte assoluta della pittura, tanto per l'immagine quanto per il modo in cui essa viene recepita. Non c'è pittore, dal periodo delle caverne e fino ad oggi, che non abbia preso in calcolo la luce, da quella ambientale a quella implicita, utilizzata come strumento in tutti i modi possibili. Ma nessuno, fino a Caravaggio, ha fatto della luce la meta assoluta dell'immagine e del farla vivere dentro lo spazio dell'immagine.

Per quanto riguarda le funzioni della luce nella storia della pittura europea, è possibile differenziare chiaramente l'Est Bizantino e postbizantino, che utilizzano la luce spirituale, con il suo simbolismo, e la luce interiore, quella

cea care definește lucrurile și corpurile din afară, adică lumina creată / lumen, Michelangelo Merisi da Caravaggio inventează, cel puțin pentru spațiul imaginii și în orizontul său metafizic, cea de-a treia lumină: lumina indecisă, lumina ambiguă, un fel de luxlumen în care interiorul și exteriorul își dispută același loc, increatul și creatul se îngemănează, diurnul sau, mai exact, sublunarul și misticul strigă cu aceeași voce.

Fără să fie lumina interioară a mozaicului, dar nici aceea, exclusiv exterioară, a vitraliului, lumina lui Caravaggio reușește să fie, într-un fel, ambele la un loc, când pură și astringentă, fără nicio vibrație colaterală, când proiectând în fundal, ca niște umbre platonice, conturile vagi ale unor prezențe materiale, ceea ce solicită o re poziționare drastică a privitorului și a hermeneutului deopotrivă.

Iar faptul că, la un moment dat, a folosit drept model pentru Sf. Fecioară cadavrul unei femei înecate și că a reușit să transfigureze mistic carnea în plină descompunere, că trăia cotidian la limita dintre credință și infrațiune, că și-a fixat contemporanii și posteritatea în capcana subtilă a clar-obscurului, se datorează exclusiv împrejurării că Michelangelo Merisi da Caravaggio a reușit performanța materială și spirituală, necunoscută până la el, de a redefini lumina. De a uni cerul cu pământul, binele cu răul, clarul cu obscurul.

Apropiind contrariile și suspendând, măcar pentru o clipă, adversitățile, el a reușit să atingă frumoasa vârstă de patru sute de ani la fel de tânăr, de proaspăt, de incomod și de provocator, cum era și la cumpăna dintre secolele XVI și XVII. Și asta, din pricina simplă, că a fost cel dintâi pictor al luminii.

senza storia e senza ombre, in altre parole la luce ricreata/lux, dall'Occidente Cattolico, che utilizza la luce come fonte esterna, la luce materiale, con la sua storia e con le sue ombre, quella che definisce le cose ed i corpi dall'esterno, cioè la luce creata/lumen, mentre Michelangelo Merisi da Caravaggio inventa, almeno per lo spazio dell'immagine e nel suo orizzonte metafisico, la terza luce, luce indecisa, luce ambigua, un tipo di luxlumen in cui l'interno e l'esterno hanno lo stesso posto, l'increato ed il creato si compenetrano, il diurno o, più esattamente, il sublunare ed il mistico gridano con la stessa voce.

Senza essere la luce interna del mosaico, ma neanche quella, esclusivamente esterna, delle vetrate, la luce di Caravaggio riesce ad essere, in un certo modo, ambedue insieme, a volte pura e stringente, senza vibrazioni collaterali, altre volte proiezione sul fondo, come ombre platoniche, di vaghi contorni di presenze materiali, e tutto ciò sollecita una ridefinizione drastica di chi guarda ed anche dell'ermeneuta.

Ed il fatto che, ad un certo punto, ha usato quale modello per la Santa Vergine il cadavere di una donna annegata riuscendo a trasfigurare in modo mistico la carne in piena decomposizione, che viveva ogni giorno al limite tra la fede ed il reato e che ha infine fissato i contemporanei e la posterità nella trappola sottile del chiaro-oscuro, è dovuto esclusivamente alla capacità di Michelangelo Merisi da Caravaggio di riuscire nella performance materiale e spirituale, sconosciuta fino a quel momento, di ridefinire la luce. Di unire il cielo e la terra, il bene ed il male, il chiaro e l'oscuro.

Avvicinando i contrari e mettendo in sospenso, almeno per un istante, le avversità, egli è riuscito ad arrivare alla bella età di quattrocento anni con la stessa giovinezza e freschezza, scomodo e provocatore come era anche all'incrocio tra i secoli XVI e XVII. E tutto questo per la semplice ragione che è stato il primo pittore della luce.

Pavel Țușară

Cristina Hamel:

Stimată Doamnă, înțeleg că v-ați asumat statutul de expat, cu toate că erați un nume în lumea baletului, atât în țară, cât și peste hotare.

Da, pentru că în teatru se crease o atmosferă tensionată și nesigură după ce autoritățile „culturale” ale vremii hotărâseră că balerinii urmau să fie pensionați la 45 de ani. Aceasta s-a adăugat la nemulțumirile generale cotidiene și, atunci, am hotărât să emigrez. Făcusem multe turnee cu companiile românești în străinătate și eram cunoscută în teatre din Italia, Franța, Germania...

Directorul Teatrului din Toulouse, care cunoștea și aprecia școala românească de coregrafie, avea nevoie de o maestră de balet și a făcut apel la mine. Eu am acceptat și vă asigur că, profesional, nu am făcut școala noastră de râs.

Și ați rămas la Toulouse pentru o vreme...

Da, pentru doi ani, până în ziua în care a venit la Toulouse Nicolas Beriosov ca să monteze

baletul *Frumoasa din Pădurea Adormită de Piotr I. Ceaikovski*. Asistând la o oră de a mea, mi-a propus să dansez *Zâna Carabosse* și... am acceptat. Înainte să plece, m-a întrebat: „Ce cauți tu aici?” A filmat o oră a mea de curs și a arătat-o la Scala din Milano. După două săptămâni eram angajată la Teatro alla Scala cu contract, fără concurs, fără o audiere prealabilă. Eram plătită dublu față de Toulouse, dar taxele și impozitele erau foarte mari.

Așadar, Nicolas Beriosov a fost omul providențial, care v-a deschis porțile teatrelor italiene și nu numai.

Da. Deși colaborarea cu Scala mergea foarte bine, nu mă simțeam la largul meu, pentru că în teatru erau foarte multe rivalități și bârfe, de care, de altfel, mă țineam departe. Primind o invitație la Reggio Emilia, am semnat contractul cu cei de acolo – un complex superb format dintr-o splendidă companie de balet și un corso di perfezionamento. Am fost invita-

Pentru întreaga sa carieră și aportul său la evoluția baletului operei române, Cristina Hamel a fost sărbătorită de Opera Națională București, în buna sa tradiție de a-și promova și respecta personalitățile, dedicându-i spectacolul „Seară Balanchine” din 21 noiembrie. Cristina Hamel s-a format la București sub îndrumarea artiștilor care au pus bazele artei coregrafice în România: Floria Capsali, Elena Liciu, Anton Romanovski. În 1958 devine balerină a operei bucureștene, interpretând cele mai importante roluri din repertoriul clasic, dar și partituri din creații autohtone. În 1980 a ales să emigreze, ducând faima artei coregrafice românești peste hotare.

Mi-am reconstruit țara mea în casa mea

tă, apoi, la Torino, unde am funcționat atât la Teatro Nuovo, cât și la Teatro Reggio-Torino, unde am pregătit un spectacol Rossini. După aceea am fost angajată 17 ani la Deutsche Oper am Rhein din Düsseldorf.

Cu toate succesele înregistrate, ați hotărât să părăsiți Italia. Ce v-a determinat să plecați din țara artelor, a publicului entuziast, a afinităților culturale și lingvistice cu România?

O, nu, n-am părăsit-o. M-am întors mereu în Italia pentru diferite stagii. Și acum conduc stagiile de dans în Friuli Veneția Giulia, unde Nicoleta Iosifescu, tot o româncă, face o muncă extraordinară. A fondat o mică companie de balet cu tineri din România. În Germania am plecat pentru că în Italia nu ai siguranța locului de muncă, trebuie să gonești tot timpul după contracte, iar taxele sunt foarte mari. De altfel, la Düsseldorf am lucrat cu Paolo Bartoluzzi, tot un italian, și a fost sublim. Datorită școlii românești, care mi-a dat un sistem de lucru, am reușit.

Cum vi se pare viața de emigrant? Suportabilă? Preferabilă? Privind înapoi, credeți că ați acționat corect? Nu v-ați simțit niciodată „străin în străinătate”, sau ați fost „acasă în străinătate”, ca atâția alți români?

Lumea baletului este o lume internațională. Oriunde am lucrat, am încercat să mă integrez, să fiu ca ei, iar țara mea

mi-am reconstruit-o în casa mea. Locuiesc la Montolieu, o localitate între Carcassonne și Toulouse, unde majoritatea oamenilor sunt italieni și spanioli.

Deci, cum s-ar zice, de-ai noștri, care v-au adoptat și pe

care i-ați adoptat și unde vă simțiți ca acasă. Aș dori să încheiem cu o mică prezentare a localității de adopție.

A consemnat
Gabriela Tarabega

Montolieu!
Mon petit village
Est tout en étages.
Une à une, les maisons
Montent en colimaçons.
A la roche
Elles s'accrochent.

Montolieu fait le gros dos
Entre la Dure et l'Alzeau
Au creux de gorges profondes
qui font une jolie ronde
Et rend folles les maisons
Dans leur joyeux tourbillon.

D
I
V
I
D
R
V
I
D
I
N
T
E
R
V
I
D
I

Una breve storia della Comu

La comunità italiana di Greci è nata nel momento in cui il re Carlo I ha chiamato gli scalpellini per lavorare la pietra delle montagne di Greci, negli anni 1880-1885.

All' inizio sono arrivati a Iacobdeal e si sono stabiliti a Greci. Il villaggio è situato nella regione Dobrogea, nel sud-est della Romania. Negli anni 1886-87 ha avuto luogo la colonizzazione degli italiani a Greci dove lavoravano la pietra e praticavano l'agricoltura.

Dopodichè, osservando la vita degli emigranti, l'ultimo movimento è stato nell'anno 1912, quando si stabiliscono per sempre a Greci e dove convivono anche oggi in buoni relazioni insieme ai romeni.

Prima di ciò, per circa venti anni, gli italiani venivano in Romania in primavera e in autunno, e ritornavano in Italia dove avevano le famiglie.

Quando gli italiani sono arrivati in Romania si sono stabiliti a fondovalle, vicino alle cave di pietra.

Lo Stato romeno ha dato loro i terreni per costruirsi le case, per fare agricoltura e anche per tenerli legati alla Romania. Tuttavia mancava loro la casa di Dio, così è stata edificata una chiesa che porta il nome di Santa Lucia, che è la protettrice degli occhi, che loro avevano molto a rischio nel lavoro che svolgevano. La chiesa di Santa Lucia è stata costruita nell'anno 1912 con Gustav Meiller, primo parroco. L'altare fu eretto dal falegname Ottavio Piuzzi di Maniago. Tra le due guerre mondiali, la vita spirituale degli italiani di Greci era di un alto livello religioso. La chiesa cattolica di Greci aveva una grande biblioteca con libri, riviste, giornali e altri importanti documenti.

Il luogo di incontro era la chiesa stessa, dove i preti italiani facevano molta opera educativa e informativa verso la gente che aveva poca cultura e bassa scolarità.

Fuori della scuola, dove si riceveva una educazione intellettuale e una informazione sulla cultura e civiltà italiana, la chiesa ha avuto un ruolo molto importante. Nella chiesa il parroco era anche il che impartiva l'insegnamento e la formazione di vari mestieri, finchè lo stato italiano ha costruito una scuola dove gli insegnanti venivano dall'Italia.

Dopo la rivoluzione del 1989, in chiesa si celebra nuovamente la messa in lingua italiana.

Il coro aveva un repertorio di canzoni religiose in lingua italiana per tutte le feste dell'anno. A scuola si studiava in lingua italiana, fino a quando lo Stato romeno, a partire dal 1944, ha obbligato i bambini a frequentare la scuola romena. La scuola italiana di Greci si chiamava "Iridio Montavani", nome di un eroe caduto in guerra per la sua memoria; il padre aveva donato i soldi per costruire questa scuola molto necessaria per gli immigranti di Greci.

Comunitatea italiană din Greci s-a născut în momentul în care regele Carol I a chemat pietrarii să muncească la cariera de piatră din munții de lângă comună, în anii 1880-1885. Aceștia s-au stabilit în Greci, sat situat în regiunea Dobrogea, din sud-estul României.

Colonizarea italienilor în acest loc s-a petrecut în anii 1886-87. Ei munceau piatra și practicau agricultura. De atunci, italienii trăiesc aici împreună cu românii, în bună înțelegere.

Acum o sută de ani, italienii veneau în România primăvara, iar toamna plecau în Italia, acolo unde își aveau familiile. Statul român le-a dat terenuri, pentru a-și construi case, și pământ pentru agricultură, încercând să îi țină legați de acest pământ. Lor le lipsea, însă, o casă a Domnului, astfel că a fost construită o biserică, numită Santa Lucia. Aceasta era proteoarea ochilor, care erau foarte expuși prin natura muncii pe care o făceau italienii. Biserica Santa Lucia a fost construită în 1912 și l-a avut pe Gustav Meiller drept prim paroh. Altarul a fost ridicat de tâmplarul Ottavio Piuzzi di Maniago. Între cele două războaie mondiale, viața spirituală a italienilor din Greci era de un înalt nivel. Biserica catolică din Greci avea o bibliotecă mare, cu cărți, reviste, jurnale și documente valoroase. De asemenea, biserica era locul unde italienii cu mai puțină carte și cultură primeau învățatură. Acolo, ei aflau despre cultura și civilizația italiană. În biserică, parohul a fost și dascăl, până când s-a construit o școală unde au venit învățătorii din Italia.

Corul bisericii știa cântece religioase în limba italiană pentru toate sărbătorile anului. Școala s-a făcut în limba italiană până când, în 1944, statul a obligat copiii să frecventeze școala română.

Școala din Greci se chema „Iridio Montavani”, numele unui erou căzut în război și în memoria căruia părintele a donat fonduri pentru construirea ei.

Italianii mai vorbeau doar dialectul folosit în familie și care se mai vorbește și astăzi. Astfel, vocabularul s-a redus semnificativ. În această situație, acum șapte ani, subsemnata am luat hotărârea de a începe un curs de limba italiană pentru copiii din comunitate. La început, cursul se făcea fără cărți. Lecțiile erau scrise pe tablă. Apoi, Ministerul Învățământului a trimis cărți bilingve. În prezent, se continuă cursurile la biserică, de către preotul Vicențiu Pal. Elevii nu sunt numai italieni, ci și români.

nità italiana di Greci - Tulcea

Harta

istorică

a comunității

italiene din

Greci - Tulcea

L'unica possibilità rimasta di preservazione della lingua, consisteva nel dialetto parlato in famiglia, e che si parla ancora oggi da parte degli italiani e dei romeni che vivono in famiglie italiane. Così il vocabolario si è via via impoverito sensibilmente.

In questa situazione l'insegnante Celia Boro Onțelus ha preso la decisione di cominciare un corso di lingua italiana con i bambini della comunità. All'inizio le lezioni si facevano senza libri, ed esse erano scritte sulla lavagna. Poi il Ministero dell'Istruzione ha inviato dei libri bilingue, e così i corsi sono andati avanti per sette anni.

Ora si continuano i corsi in chiesa con il prete Pal Vicenzio. Accanto agli allievi italiani ai corsi partecipano anche quelli romeni.

La maggior parte dei giovani sono partiti verso la città, dove c'era bisogno di mano d'opera per l'economia romena. Insieme con i giovani romeni anche i figli degli italiani sono andati a lavorare in industria, lasciando il duro lavoro della pietra per un lavoro meno pesante, e così la comunità italiana di Greci è rimasta più piccola.

Con l'evoluzione delle condizioni di vita molte famiglie italiane si sono spostate dalla zona rurale verso i poli industriali.

Ora la comunità italiana di Greci conta 70 famiglie - tutti miste. I discendenti delle famiglie italiane hanno recato con loro la cultura italiana che era quella di fine secolo XIX: La lingua, i canti, i costumi, i piatti tradizionali, i giochi sportivi che si facevano in famiglia nelle lunghissime sere invernali.

All'inizio le famiglie italiane conservavano la loro origine etnica sposandosi fra di loro. Verso gli anni trenta del secolo XX ci sono stati i primi matrimoni misti. Da allora la lingua, le tradizioni e i costumi hanno cominciato diminuire perdendo l'originalità italiana.

Conosciuti come buoni lavoratori della pietra, gli italiani di Greci sono stati chiamati a realizzare differenti lavori, edifici sociali e culturali in Romania e anche all'estero. A Greci hanno lasciato un grande monumento dedicato agli eroi caduti nelle due guerre mondiali; l'altare e il tabernacolo della chiesa sono costruiti in granito. Inoltre hanno costruito la centrale idroelettrica di Bicaz e la micro-centrale della Casa Bianca (il Comune), della Casa dello sport di Costanza, il faro al largo del Mar Nero; e ancora, il ponte di Cernavoda e il ponte di Giurgiu-Ruse. Hanno anche lavorato al restauro del monumento di Adamclissi, eretto dai romani dopo la colonizzazione della Dacia.

Col granito ricavato dalle cave di Greci, lavorato dagli italiani, hanno rivestito un grande stadio a Munchen in Germania, e molte altre importanti opere d'arte realizzate con attrezzi primitivi ereditati dai nonni.

Cea mai mare parte a tinerilor au plecat de la țară spre orașele în care era nevoie de mână de lucru pentru progresul economiei românești. Astfel, comunitatea italiană din Greci s-a micșorat și numără în prezent numai 70 de familii, toate mixte. Descendenții familiilor au păstrat tradițiile și obiceiurile din secolul trecut, limba, cântecele, mâncărurile tradiționale, jocurile sportive și activitățile familiale în lungile seri de iarnă.

La început, italienii din Greci își conservau originea căsătorindu-se între ei. În decursul timpului au apărut familiile mixte. Astfel, cunoașterea limbii și a tradițiilor a început să se diminueze, pierzându-se din adevărata originalitate italiană.

Cunoscuți ca buni pietrari, italienii din Greci au fost chemați să realizeze diverse lucrări, edificii sociale și culturale în România și în afara granițelor ei. La Greci au lăsat un monument impozant dedicat eroilor căzuți în cele două războaie mondiale. Au lucrat, de asemenea, la hidrocentrala de la Bicaz, la Casa Albă (Primăria) și la Casa Sporturilor din Constanța, la farul de pe malul Mării Negre, la podul de la Cernavodă, la podul Giurgiu-Ruse. De asemenea, au restaurat monumentul de la Adamclisi, ridicat de romani după colonizarea Daciei. Cu granitul escavat din cariera de la Greci s-a placat un mare stadion din München.

Trăind între români, italienii și-au întemeiat familii mixte. În cadrul acestor familii au avut loc schimburi de obiceiuri și tradiții. Încă se mai prepară paste făcute în casă, gnocchi cu cartofi, carne de porc după rețete vechi de o sută de ani.

Vivendo fra i romeni si sono formate delle famiglie miste e in questi nuclei di famiglie si sono fatti scambi di abitudini e di tradizioni. Si prepara ancora la pastasciutta con la pasta fatta in casa, gli gnocchi con le patate, i crostoli; si lavora la carne di maiale come cento anni fa e si fanno luganighe, museti, osacoli, tigadei, salami ecc... Si confezionano in casa le scarpette e la maggioranza delle donne bada ai lavori di casa e al campo. Ora a Greci gli scalpellini sono solamente romeni, italiani non ce ne sono più perchè quei giovani non praticano più questo mestiere. I rapporti culturali romeno-italiani sono presenti anche oggi nella comunità italiana di Greci perchè l'Italia è sempre stata per la Romania il simbolo della latinità basata anche sulla coscienza della origine comune dei due popoli. Sotto questo segno si sono sviluppati per molti secoli i rapporti fra il popolo romeno e quello italiano.

La cultura italiana è entrata in Romania attraverso varie forme. Dal punto di vista cronologico si usa prendere in considerazione l'anno 1439, anno del Concilio di Firenze come punto di contatto ufficiale dal momento che si attesta in quella occasione la presenza di tre rappresentanti romeni della Chiesa Ortodossa.

I 50 anni d'isolamento e repressione comunista sono stati caratterizzati da momenti drammatici. Dopo il 1948 le autorità romene interdissero tutte le attività delle comunità italiane in Romania e confiscarono le loro proprietà, gli archivi, i documenti personali, le biblioteche. Obbligarono tutti quelli che erano cittadini italiani ad accettare la cittadinanza romena. In caso di rifiuto c'era solo l'espulsione. In questa situazione una gran parte rimpatriò; quelli che decisero di rimanere dovettero accettare la cittadinanza romena e le fu loro ritirato il passaporto.

Si interruppero tutti i rapporti con la madrepatria, tutti i legami con la cultura italiana ed anche con la lingua italiana. Il momento decisivo per la ripresa dei rapporti con la cultura italiana fu il 1989, dopo il crollo della dittatura comunista. Oggi registriamo un soffio di vita nel rilancio dei legami interrotti. Si è tornati a studiare l'italiano nella scuola romena, anche a Greci. Si riscontra un grande interesse per la cultura e per la lingua italiana. Ora la cultura circola senza barriere all'interno della Comunità Europea, quindi favorisce la conoscenza reciproca della lingua nazionale.

Gli italiani della Comunità di Greci hanno conservato la lingua, la cultura, le abitudini, i giochi, la musica e tutto quello che hanno portato i nostri nonni 130 anni addietro.

În prezent, pietrarii din Greci sunt români, deoarece italienii au îmbătrânit și nu mai pot munci la piatră, iar cei tineri nu mai practică această meserie.

Raporturile culturale italo-române sunt prezente și astăzi în comunitatea italiană din Greci, deoarece Italia a fost mereu pentru România simbolul latinității. Cultura italiană a pătruns în România sub diverse forme.

Cei 50 de ani de izolare și de opresiune comunistă au cunoscut momente dramatice. După 1948, autoritățile au interzis toate activitățile comunității italiene din România și le-au confiscat proprietățile, arhivele, documentele și bibliotecile. I-au obligat pe toți cei care erau cetățeni italieni să accepte cetățenia română. În caz de refuz, urma expulzarea. În aceste circumstanțe, mulți s-au repatriat. Celor care au decis să rămână li s-au confiscat pașapoartele. Le-au fost tăiate toate legăturile cu patria mamă, accesul la cultura italiană și chiar la limba maternă.

Momentul decisiv pentru reluarea legăturilor cu patria mamă a fost anul 1989, după căderea regimului comunist. Astăzi remarcăm o revitalizare a legăturilor întrerupte. În școlile române se studiază din nou limba și cultura italiană.

Cultura și persoanele circulă acum fără bariere în interiorul Comunității Europene, favorizând cunoașterea reciprocă a țărilor și limbilor naționale.

Italianii din Comunitatea de la Greci și-au conservat limba, cultura, obiceiurile, dansurile, muzica și tot ceea ce au adus cu ei bunicii noștri acum 130 de ani.

Celia Boro Onțeluș

SULINA

orașul unei glorii apuse

Sulina, cel mai estic punct al României, altădată un oraș cosmopolit, civilizată, unde fiecare își cunoștea locul și-și făcea datoria, a ajuns astăzi o umbră prăfoasă și tristă a ceea ce a fost cândva. Avea toate datele necesare să rivalizeze cu orice mare oraș al lumii: o istorie milenară, o așezare pe unul din cele mai mari fluvii europene – Dunărea – cu ieșire la Marea Neagră, primul sediu al Comisiei Europene a Dunării, oraș comercial de primă mână, porto franco ...

Se crede că **Sulina** ar fi existat de prin sec. VI-VII înainte de Hristos, când au apărut primele colonii pe malul Pontului Euxin, ceea ce ar plasa **Sulina** între cele mai vechi așezări de pe teritoriul actual al României. Dar prima atestare documentară a Sulinei i se datorează lui Constantin Porphyrogenetul (913-959 d. Ch), care o menționează în lucrarea sa *De Administrando Imperii*, cu numele de **Solina**.

Apoi, o întâlnim în mai multe portulane și hărți italiene din sec. XIV și XV, ca de exemplu în harta întocmită de Pietro Visconti în anul 1327 sau în portulanul genovez din sec. XIV tipărit în Cetatea Dogilor.

Cele mai multe știri, însă, despre viața localității **Sulina** încep să apară din sec. XVIII, când turcii aleg drumul apei până la Constantinopol, trecând pe brațul Sulina, singurul navigabil la acea dată. Pentru un timp, orașul începe să decadă și apoi își revine

atingând adevărata sa splendoare de abia după încheierea Tratatului de la Paris (1856), când ia ființă aici, Comisia Europeană a Dunării (CED), cu scopul de a se asigura o mai bună administrare a intereselor comerciale pe fluviu ale marilor puteri europene. Astfel, gurile Dunării vor intra sub regimul special al unei autorități (CED) constituite din delegații ale Marii Britanii, Franței, Austriei, Germaniei (Prusia), Italiei (Sardinia), Rusiei și Turciei.

Întrucât brațul Sulina și orașul de pe malurile sale aveau nevoie de amenajări și de alte mari construcții portu-

are și civile, fiecare stat reprezentat în Comisia Dunării și-a luat obligația să aducă specialiști și lucrători din propria țară.

La scurt timp după această decizie, a început procesul de decolmatare a Dunării de Jos, au fost construite diguri pentru îngustarea canalului și prelungirea lui în mare. S-au construit, de asemenea, o șosea modernă și de-a lungul ei un trotuar de beton pentru pietoni, instalații pentru aprovizionarea cu apă potabilă, spitale, biserici, școli, o bibliotecă și alte clădiri pentru instituții reprezentative sau locuințe. S-a asigurat iluminatul portului și

Vapoarele din Sulina mai poartă și azi numele „Talianul” (Italianul)

Biserica Italiană „Sf. Nicolae” (1865) – în plin proces de restaurare

al cheiurilor, la început cu felinare cu petrol, până s-a trecut la iluminatul electric, s-a editat ziare și reviste locale etc.

Datorită importanței pe care a dobândit-o la gurile Dunării, Sulina a putut fi declarată porto-franco, ceea ce și-a pus amprenta asupra dezvoltării ei ulterioare, devenind unul dintre orașele cele mai înfloritoare, un port modern al României din acea perioadă.

Implicarea italienilor, trimiși la cererea CED, în construcțiile realizate la Sulina, a fost deosebit de importantă. Aceștia au lucrat la construcția canalului, a digurilor, la decolmatarea fluviului, la șantierul naval, la pavarea străzilor, la construirea tuturor clădirilor importante ale orașului, dar și a caselor proprii. Italienii, fiind foarte buni navigatori, funcționau și ca dragori șefi și mecanici de vapor. Lucrau cu drăgi clasice cu cupe, aduse din Italia. Dragarea se făcea

zilnic, după ce se încheia activitatea pe fluviu. Se asigura, astfel, adâncimea șenalului navigabil, se luau aluviunile și se duceau departe, pentru ca apa să nu le aducă înapoi. Cu timpul, drăgile cu cupe au fost înlocuite de drăgi mai moderne, aduse din Olanda. Numai cine a lucrat pe apă înțelege importanța deosebită a dragărilor pentru asigurarea unei bune navigații.

În Sulina a fost întotdeauna un climat pașnic, de bună înțelegere, deși era cunoscută ca orașul în care trăiau laolaltă 28 de etnii (englezi, nemți, italieni, turci, ruși, greci, armeni, evrei etc.) Până la 9-10 ani, fiecare copil știa 6-7 limbi pentru a putea comunica cu prietenii de joacă. Jucau *nove pietri, celic, țurca cu palete și minge de lemn, capra* și alte asemenea jocuri ale copilăriei, cu denumiri ce demonstrează o interetnicitate perfectă, încă de la acest nivel.

Interlocutorul nostru, dl. Giovanni Lindi, ne spune că din cei 30.000 de locuitori ai Sulinei 25% erau italieni, veniți, majoritatea, la solicitarea CED.

Străbunicul familiei Lindi (Giovanni) a venit aici de la Trieste, chiar la cererea Comisiei, întrucât era un foarte bun navigator, meserie pe care au practicat-o din tată în fiu, pe parcursul unui întreg secol, aproape toți bărbații familiei. Potrivit tradiției fiecare prim-născut al familiilor Lindi primea numele bunicului sau străbunicului, adică Giovanni sau Paul, de aceea de-a lungul timpului îi vom regăsi mereu pe Giovanni sau Paul Lindi navigatori.

Ultimul Giovanni Lindi își amintește că „bunicul lucra numai 15 zile pe lună și, deși, avea 7 copii, familia nu ducea lipsă de nimic. Cerealele erau ieftine, cafea, curmale și alte fructe exotice ca și mirodenii

de tot felul se găseau din abundență. Nouă, copiilor, ne plăcea năutul prăjit și negustorii ne îmbiau mereu să luăm.

Orașul era plin de comercianți armeni, evrei, greci, care-ți vindeau și pe datorie și plăteau când primeai salariul. Dintre italieni, numai familia Fabris avea prăvălie, iar firma *Angelo* de la Greci era vestită pentru prăjiturile sale”. Pe atunci „comerțul era comerț adevărat, nu ca acum (își amintește un alt martor ocular). Nu aveai voie să depășești prețul stabilit de lege, dar un preț mai mic puteai să ai”.

Giovanni își mai amintește încă foarte bine că bunicul său pregătea în casă gnocchi, spaghete, macaroane, risotto, cârnați de porc, după rețete vechi italienești, învățate de la tatăl său, rasol de vită, pulpe de broască ș.a.

Eufrosina Lindi, cumnata lui Giovanni, povestește, la rândul ei, despre masa de Crăciun: „prima la intrare era falca de porc pe varză murată, urmau apoi alte mâncăruri tradiționale, nelipsitul panetone și crostatele.

În vremurile acelea de demult, toți italienii își clădiră case după modelul lor de acasă și majoritatea locuiau pe strada numită azi Independenței. Aveau case aici familiile Lindi, Scurla, Marega, Poesina și atâția alții pe care nu mi-i mai amintesc”. Casele sunt încă în picioare, dar pustii și degradate. Din acele câteva mii de italieni trăitori la Sulina între 1856 și 1938 (anul

retragerii CED), au rămas numai trei familii Lindi și niciun navigator. Giovanni Lindi este administratorul bisericii catolice „Sf. Nicolae” (patronul apelor și al navigatorilor), construită din banii Comunității italiene în anul 1856, și locuiește în casa parohială, dat fiind că, din cauza numărului mic de enoriași, preotul nu mai locuiește la Sulina, ci vine numai o dată pe săptămână pentru a celebra Sfânta liturghie. Din fericire, biserica romano-catolică, mândria italienilor, este acum în restaurare. Deasupra altarului poate fi admirată o operă a lui Caravaggio adusă de la Veneția, de către Comunitatea italiană locală. În biserică încă mai există cristelnița originală de la 1856, două aghiazmatore, donație a italienilor Troli și Pasquale di Lorenzo, precum și câteva scaune de rugăciune din aceeași epocă.

S-a stins faima falnicei Suline, dar se pare că actualul primar a început reabilitarea orașului cu fonduri europene. Mai bine mai târziu decât niciodată, cu toate că tristețea din sufletul meu nu se va stinge nicicând văzând cum splendidele clădiri de altădată (majoritatea construite de etnicii italieni), printre care și teatrul, se transformă în ruine cu fiecare ceas care trece. Ce au devenit înfloritoarele depozite, tot de altădată, construite de celebrul inginer Anghel Saligny?

Gabriela Tarabega

Lucrare atribuită lui Caravaggio, donată de comunitatea italiană bisericii romano-catolice

Giovanni Lindi

Europa și România la 1900 - expoziție din arhiva Alexandru Tzigara-Samurcaș

Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția a găzduit în perioada 3-21 noiembrie, expoziția *archi-VE/RO - Între Orient și Occident. Arhiva de imagine Alexandru Tzigara-Samurcaș*.

Au fost expuse diapozitive pe sticlă din fondul arhivei fotografice a Departamentului de Istoria și Teoria Arhitecturii și Conservarea Patrimoniului din cadrul Universității de Arhitectură și

Urbanism „Ion Mincu” din București, fond ce a aparținut lui Alexandru Tzigara-Samurcaș (1872-1952), figură marcantă a culturii române, întemeietor al Muzeului de Etnografie și Artă Națională (azi Muzeul Țăranului Român din București) și ctitor al clădirii ce-l adăpostește. Exponatele, reproduceri ale unor opere de artă, imagini de spații urbane și monumente din diferite orașe europene, sunt adevărate mărturii cu valoare de patrimoniu despre Europa din jurul anului 1900 și despre o serie de monumente din România, în multe cazuri, unice dovezi despre existența acestora.

Vernisajul, la care au luat cuvântul prof. dr. arh. Anca Brătuleanu, directorul Departamentului Istoria și Teoria Arhitecturii și Conservarea Patrimoniului din cadrul universității de arhitectură din București și

conf. dr. arh. Sergiu Nistor, președinte ICOMOS România, a fost urmat de o dezbatere moderată de prof. dr. arh. Nicolae Lascu. Invitați cu alocuțiuni: prof. Franco Mancuso (Universitatea de Arhitectură din Veneția), prof. Grigore Arbore Popescu (Consiliul Național al Cercetării al Republicii Italiene) și arh. Irina Băldescu (Direcția pentru Bunuri Culturale și Peisagistice a regiunii Veneto).

Manifestări culturale dedicate Zilei Naționale a României în Italia

Icoane românești pe sticlă din Transilvania la Milano

Cu ocazia Zilei Naționale a României, Centrul Cultural Italo-Român din Milano, în colaborare cu Extrabanca, a organizat în ziua de 4 decembrie, la Centrul de Producții Teatrale din Milano, expoziția *Icoane românești pe sticlă din Transilvania*. Icoanele au fost realizate de Teodora Roșca, pictor iconar, doctor în teologie din Cluj Napoca, precum și de către artiști de la renumita școală de icoane pe sticlă de la Mănăstirea Nicula.

În cadrul manifestării au fost prezentate și volumele *Per chi crescono le rose* al scriitoarei Ingrid B. Coman, apărut la Uroboros Milano și *Drumul libertății* de Marco Baratto, publicat la Editura Feltrinelli.

Concert extraordinar la Veneția

În Sălile Apollinee ale cunoscutului Teatru *La Fenice* din Veneția a avut loc în seara zilei de 24 noiembrie, un concert extraordinar susținut de câștigătorii premiului întâi la ediția din acest an a concursului internațional „Operalia – Placido Domingo’s World Opera Competition”, tenorul Ștefan Pop (România) și soprana Sonya Yoncheva (Bulgaria), acompaniați la pian de Natasha Kersevan (Italia).

Evenimentul, dedicat Zilei Naționale a României, a fost organizat de Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția și a beneficiat de înaltul patronaj al „Operalia – Placido Domingo’s World Opera Competition”, al Regiunii Veneto, al Provinciei și Primăriei din Veneția, precum și de sprijinul Institutului Cultural Român și al Fundației Teatrului *La Fenice*. Programul concertului a cuprins arii celebre din operele lui Giuseppe Verdi și Giacomo Puccini, precum și alte piese din repertoriul universal, cântecele „Dragu-mi-i mândro de tine” de Tiberiu Brediceanu, „Știi tu, mândro” de Gheorghe Dima, cântonețele „Torna a Surriento”, „Il bacio”, „O sole mio”, „L’ultimo bacio”.

Săptămâna emigrantului. Interferențe culturale româno-italiene la Parma

La Biblioteca Internazionale *Ilaria Alpi* din Parma a avut loc în perioada 6-14 noiembrie, cea de-a patra ediție a manifestării *Săptămâna emigrantului*.

Interferențe culturale. Manifestarea, organizată de către Centrul Cultural Italo-Român din Milano împreună cu Asociația „România cheamă Parma” și patronată de Provincia din Parma, a avut ca temă de dezbateri *România și Italia prin prisma autorilor români și italieni*. Intervenții, poetul Viorel Boldiș, Sabrina Maria Arpini, Irina Turcanu, Luca Bistolfi, Violeta P. Popescu, Mauro Baffico, director la Edizioni dell'Arco din Milano, au pus în evidență relațiile culturale dintre cele două țări. În cadrul aceluiași eveniment a fost organizată și expoziția

semnată Marinela Ștefănescu, balerin de excepție, coregraf și mai nou pictor, personalitate marcantă a diasporei române din Italia.

Domenico Rodeanu a câștigat concursul RO.AS.IT.

Asociația Italianilor din România - RO.AS.IT. - a inițiat un concurs de fotografie și eseuri: Italianii din România - o etnie cu rădăcini străvechi.

Concursul, care face parte dintr-un proiect mai amplu, având ca finalitate organizarea unei expoziții itinerante în localități din țară și din Italia, s-a adresat elevilor din școlile primare, gimnaziale și din liceele românești.

Fotografiile și eseurile primite au fost evaluate de un juriu competent, care a avut în vedere calitatea și originalitatea lucrărilor, pertinenta conținutului acestora. Rezultatul concursului a fost anunțat, recent, cu ocazia manifestărilor organizate în cadrul expoziției De la emigrare la integrare, deschise la Muzeul Național de Istorie a României, de către dna Ioana Grosaru, vicepreședinta RO.AS.IT. Câștigătorul competiției a fost declarat elevul Domenico Rodeanu din Pitești, descendent al unei familii de etnici italieni din România,

urmaș al lui Vicenzo Conedera, arhitect italian din Udine, care a participat la construirea primei căi ferate din țară pe traseul Giurgiu-București (1865-1869). Vizibil emoționat, primind diploma, Domenico a declarat în aplauzele asistenței că cel mai mult din spațiul italianesc îi place... mâncarea.

DECO 2010. Expoziție de artă decorativă românească

În perioada 18 noiembrie - 7 decembrie, Accademia di Romania de la Roma împreună cu Uniunea Artiștilor Plastici din Cluj-Napoca au organizat *Expoziția colectivă de artă decorativă românească DECO 2010*, inițiativă menită să reevalueze arta decorativă - acest gen al artelor frumoase considerat până nu demult „minor”. Au fost expuse creații - textile și ceramică - ale artiștilor: Elena Amariei, Elena Basso, Manuela Botiș, Raveca Brânzaș, Felicia Cenani Man, Emilia Chirilă, Iordanka Cioti, Elena Cimpian, Ileana Crăciun, Zoița Crăciun, Hermina Csata, Sanda Damian, Adriana Dobra, Andrei Florian, Agnes Forro, Ludmila Frățescu,

Corina Horvath Bugnariu, Marta Huluba, Gyongyi Karoli Zold, Melinda Kiss, Liliana Moraru, Ernest Palko, Angela Popescu Roman, Anca Rusan, Doina Stici, Mihaela Tătuțescu, Aurelia Tompa, Clara Tudoran, Natalia Udrea.

Frumusețea Italiei în filme documentare

În intervalul 3 noiembrie 2010-12 ianuarie 2011, Institutul Italian de Cultură „Vito Grasso” din București, în colaborare cu Istituto Geografico De Agostini, a programat o serie de filme documentare despre principalele orașe, regiuni și insule italiene: *Roma*, văzută ca „cel mai mare și mai valoros muzeu în aer liber din lume”, *Venezia*, oraș unic prin canalele și palatele sale, *Firenze*, „respirând aerul cu iz de Ev Mediu și de Renaștere”, *Pisa*, *Lucca*, *Siena*, *San Gimignano* (înscris în anul 1990 pe lista patrimoniului cultural mondial UNESCO) și *Urbino*, apoi *Milano*, *Torino* și *Napoli*, *Ischia*, *Procida* sau *Capri*, până în *Sicilia*. *Da Agrigento a Palermo*. Această splendidă călătorie se va încheia pe 12 ianuarie cu insulele *Eolie* și *Sardinia*, înconjurate de apele de un incredibil turcoaz, din inima Mediteranei.

Știre de ultimă oră

Cu prilejul lansării de către RO.AS.IT. a cărții București în alb și negru. *Bucarest in bianco e nero*, de Giancarlo Repetto, la Muzeul Național de Istorie a României, dl. deputat Mircea Grosaru, președintele RO.AS.IT., a anunțat că, dat fiind numărul impresionant de vizitatori ai expoziției, conducerea muzeului ce o găzduiește a propus prelungirea perioadei de expunere până pe 15 ianuarie 2011.

Grupaj realizat de Elena Bădescu

ASOCIAȚIA ITALIENILOR DIN ROMÂNIA **RO.AS.IT.** STR. LIPSCANI NR. 19, etaj 1, 030031 BUCUREȘTI

TEL./FAX: 021 313 3064

WWW.ROASIT.RO